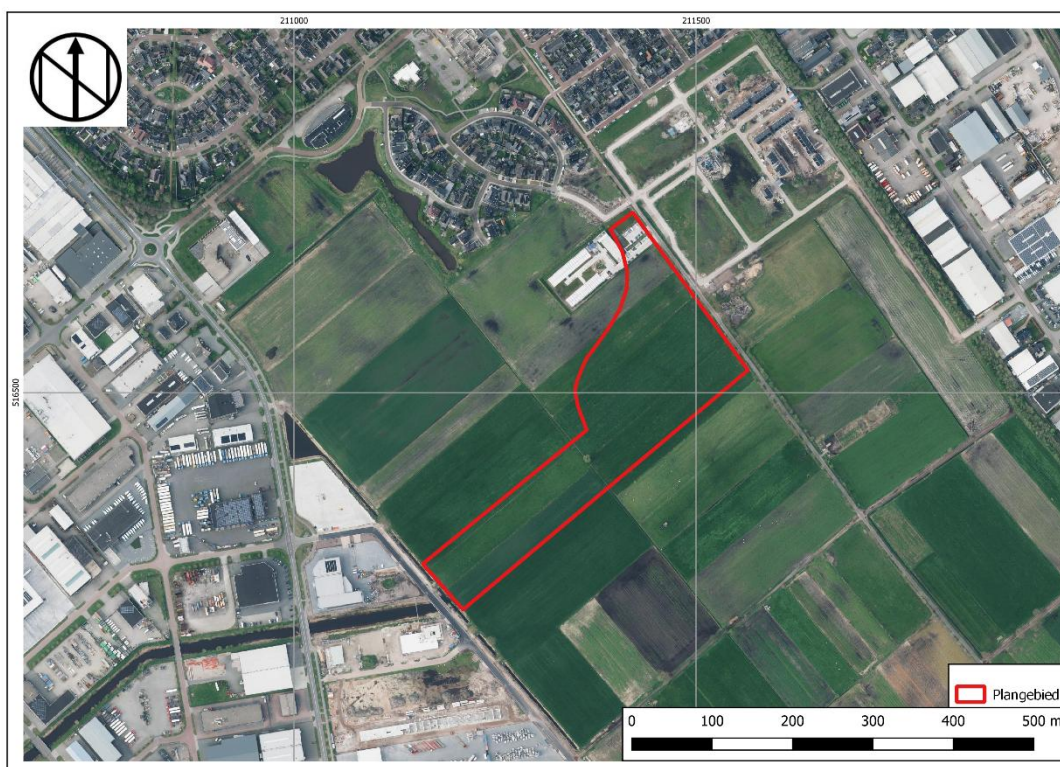

Bureauonderzoek en Verkennend Booronderzoek Archeologie

Plangebied De Slagen II,
te Staphorst, Gemeente Staphorst

Opdrachtgever

BOO – Buro Ontwerp & Omgeving
Velperweg 157
6824 MB Arnhem
t. 088 – 9805 055

Projectnummer

0255224 (BO) en 0255225 (IVO)

Kenmerk

CML/ALG/HAMA/0255224

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Drs. E.E.A. van der Kuijl

Paraaf

Datum

14-04-2025

Colofon

Opdrachtgever	BOO – Buro Ontwerp & Omgeving
Project	Bureauonderzoek en Verkennend Booronderzoek De Slagen II te Staphorst
Projectnummer	0255224 (BO) en 0255225 (IVO)
Titel	Bureauonderzoek en Verkennend Booronderzoek De Slagen II te Staphorst, Gemeente Staphorst
Datum en versie	14-04-2025, versie 1.2 (concept)
Redactie	C.M.L. Hermelink MA, R. Barth MA en Drs. E.E.A. van der Kuijl
Eindredactie	Drs. E.E.A. van der Kuijl (senior KNA archeoloog / senior KNA prospector)
Afbeelding voorzijde:	Satellietfoto van het plangebied met het plangebied binnen het rode kader (Pdok)

Inhoud

Samenvatting.....	4
1. Inleiding	6
1.1 Inleiding en onderzoekskader.....	6
1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek	7
1.3 Werkwijze	7
1.4 Beleidskaders.....	7
1.5 Administratieve gegevens	11
2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel	12
2.1 Landschapsgenese	12
2.2 Bewoning en historische ontwikkeling plangebied en omgeving	18
2.3 Bouwhistorische waarden.....	23
2.4 Archeologische waarden	23
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel	26
3 Resultaten van het Booronderzoek.....	29
3.1 Werkwijze Booronderzoek.....	29
3.2 Resultaten	30
4 Conclusie en aanbeveling.....	33
4.1 Conclusie.....	33
4.2 Selectieadvies	34
4.3 Voorbehoud.....	34
Gebruikte bronnen	35
Gebruikte literatuur	35
Geraadpleegde websites	35
BIJLAGEN	37

Samenvatting

Hamaland Advies heeft in opdracht van Buro Ontwerp & Omgeving (BOO) een archeologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de realisatie van een nieuwbouwproject aan de zuidkant van Staphorst (afbeelding 1). Het plangebied, tevens onderzoeksgebied, beslaat een totale oppervlakte van circa 52.000 m². In deze fase van het project is de exacte invulling van de bebouwing nog niet vastgesteld. Hierdoor zijn ook de verwachte verstoringsdieptes van de ontwikkeling nog niet bekend. Voor de te ontwikkelen bebouwing wordt daarom uitgegaan van een minimale verstoring van 80 cm-mv in verband met vorstvrij funderen.

De gemeentelijke archeologische verwachtingen- en beleidsadvieskaart laat zien dat het plangebied zich bevindt in een zone met een lage archeologische verwachting (afbeelding 2). De kaart stelt dat archeologische onderzoek noodzakelijk is bij ingrepen die dieper reiken dan 40 cm-mv en met een oppervlakte groter dan 1,5 hectare. Binnen het bestemmingsplan wordt deze zone omschreven als: 'Waarde Archeologie 6' en worden dezelfde beleidsregels gehanteerd. Binnen het plangebied is ook een archeologische vindplaats bekend (zwarte stip afbeelding 2). Voor deze locatie, en de bufferzone rondom deze locatie, geldt een hoge archeologische verwachting. Binnen het bestemmingsplan 'Buitengebied Staphorst' komt deze zone overeen met 'Waarde – Archeologie 4'. De bijbehorende beleidsregels stellen dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is voor ingrepen die dieper reiken dan 40 cm-mv en voor plangebieden groter dan 2.500 m². Wanneer binnen een plangebied sprake is van meerdere archeologische waarden dan is de hoogste waarde leidend voor het gehele plangebied. In dit geval is dat 'Waarde – Archeologie 4'. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 5,2 hectare (52.000 m²) en de ingrepen zullen minimaal 0,8 m-mv bedragen. Daarmee overschrijden de voorgenomen plannen het vrijstellingsnomen voor archeologisch onderzoek. Archeologisch onderzoek is daarmee noodzakelijk voor de voorgenomen herinrichting van het plangebied.

Als gevolg van de overschrijding van de vrijstellingsgrens is door Hamaland Advies een KNA-conform bureauonderzoek uitgevoerd, aangevuld met een inventariserend veldonderzoek middels karterende boringen. Het bevoegd gezag, gemeente Staphorst en diens adviseur, de regioarcheoloog van gemeente Staphorst, zullen de resultaten van het onderzoek toetsen.

Conclusie bureauonderzoek

Het plangebied maakt deel uit van de Archeoregio van het Drents zandgebied. Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss waarop zich grotendeels veldpodzolgronden hebben ontwikkeld en aan de westkant laarpodzolgronden. Booronderzoek aan de noordoostkant van het plangebied liet zien dat het dekzand zich bevindt op 0,5 tot 0,6 m-mv. In deze zone is een cultuurdek van 0,3 tot 0,4 meter dik aangetroffen, met daaronder een intacte podzol. De aanwezigheid van een eerddek wijst erop dat het plangebied waarschijnlijk bestaat uit laarpodzolgronden, in tegenstelling tot de veldpodzolgronden die op de bodemkaart worden vermeld.

Gedurende het Neolithicum transformeerde het plangebied in een uitgestrekt veenmoeras wat uitgroeide tot een hoogveenlandschap. Historische kaarten uit 1635 bevestigen deze ontwikkeling; daarop wordt het gebied aangeduid als 'mosveen'; uitgestrekte, natte veen vlaktes die kenmerkend waren voor het landschap destijds. Het is niet waarschijnlijk dat gedurende deze periode bewoning heeft plaatsgevonden binnen de kaders van het plangebied. De archeologische verwachting voor de periode Neolithicum is daarom laag. De boringen aan de noordoost kant van het plangebied laten echter wel zien dat zich een podzolbodem heeft ontwikkeld. Resten uit vroegere periodes Laat-Paleolithicum - Mesolithicum zouden zich in de top van het dekzand (0,5 – 0,6 m-mv) kunnen bevinden. Het plangebied krijgt een middelhoge verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum – Mesolithicum.

Tot aan de ontwatering en veenontginning waren de veengebieden vanwege de natheid van het landschap niet tot weinig geschikt voor bewoning. Resten van permanente bewoning uit de Bronstijd en IJzertijd zijn gekoppeld aan landbouw in het veen. In de periode Bronstijd en de IJzertijd heeft het plangebied een middelhoge verwachting voor landbouwende samenlevingen in het veen. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten van nederzettingen in de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen is door de aanwezigheid van veen destijds, klein. Het plangebied krijgt voor de periode Romeinse Tijd – Vroege Middeleeuwen een lage verwachting.

Mogelijk heeft de ontginning van het plangebied plaatsgevonden na de laatste verplaatsing van het dorp Staphorst (circa 1752). Cartografisch onderzoek ondersteunt dit en laat zien de ontginning heeft plaatsgevonden in de periode eind 18^e/begin 19^e eeuw. Binnen het noordoostelijke deel van het plangebied is tijdens een oppervlaktekartering een glazen kraal gevonden uit de Late-Middeleeuwen. De

mogelijke aanwezigheid van laarpodzolgronden binnen het plangebied, maakt dat deze een conserverende werking kunnen hebben op het onderliggende archeologische niveau. De geraadpleegde historische kaarten laten zien dat het plangebied nooit bebouwd is geweest. Het plangebied krijgt voor de periode Vroege Middeleeuwen – Nieuwe Tijd een middelhoge archeologische verwachting.

Conclusie booronderzoek

De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bestaat in alle boringen uit geel matig fijn, zwak tot matig siltig dekzand. In de meeste boringen is de bodemopbouw verstoord tot in het natuurlijke dekzand, waarbij sprake is van een ca. 15 tot 45 cm dikke subrecente bouwvoor, die of direct overgaat in de C-horizont, dan wel via een menglaag van de oorspronkelijke bodem met de C-horizont. De top van de C-horizont is aangetroffen tussen 30 en 75 cm-mv.

Verspreid door het plangebied is onder de subrecente bouwvoor een laag sterk zandig veraard veen aanwezig. Vermoedelijk betreft dit een restant van een toemaakdek uit de periode waarin de veengebieden bij Staphorst werden ontgonnen (18^e eeuw). Verder is in boringen 1, 5, 7, 18 en 19 in de top van het dekzand een zwak ontwikkelde B-horizont aanwezig, die relatief jong gevormd is onder natte bodemomstandigheden na de ontginning van het veengebied. Het restveen en de zwak ontwikkelde B-horizont die verspreid door het plangebied zijn aangetroffen zijn aanwijzingen dat in het plangebied van oorsprong natte bodemomstandigheden geheerst hebben die ongunstig zijn voor bewoning. De archeologische verwachting voor het plangebied kan daarom bijgesteld worden naar laag met als indicatie 'verstoord'.

Selectieadvies

Op basis van de resultaten van het booronderzoek wordt ter hoogte van de onderzochte delen van het plangebied (boringen 1 t/m 7 en 12 t/m 19) de kans dat bij de beoogde bodemingrepen archeologische vindplaatsen bedreigd worden laag ingeschat. Hamaland Advies adviseert het plangebied vrij te geven voor de beoogde bodemingrepen.

Hoewel tijdens het verkennend booronderzoek geen boringen in de kadastrale percelen Staphorst AA1008 en AA4285 in het westen van het plangebied gezet konden omdat deze percelen in gebruik waren als paardenweide, is op basis van het onderzoek op deze percelen eveneens sprake van een verspoeld dekzandvlakte met van oorsprong natte bodemomstandigheden, waarvoor op basis van het gemeentelijke archeologische beleidskaart een lage archeologische verwachting geldt. De kans dat op deze nog niet onderzochte percelen van het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn wordt daarom laag ingeschat. Hamaland Advies adviseert daarom de twee niet-onderzochte percelen in het westen van het plangebied eveneens vrij te geven voor de beoogde bodemingrepen.

Voorbehoud

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen.

Wij wijzen erop dat het selectiebesluit van het bevoegd gezag af kan wijken van het selectieadvies van Hamaland Advies.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (Erfgoedwet 1-7-2016, art. 5.10 en 5.11) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *'Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister'*. Deze aangifte dient te gebeuren bij de RCE te Amersfoort. Het verdient aanbeveling ook het bevoegd gezag (gemeente Staphorst) hiervan op de hoogte te stellen.

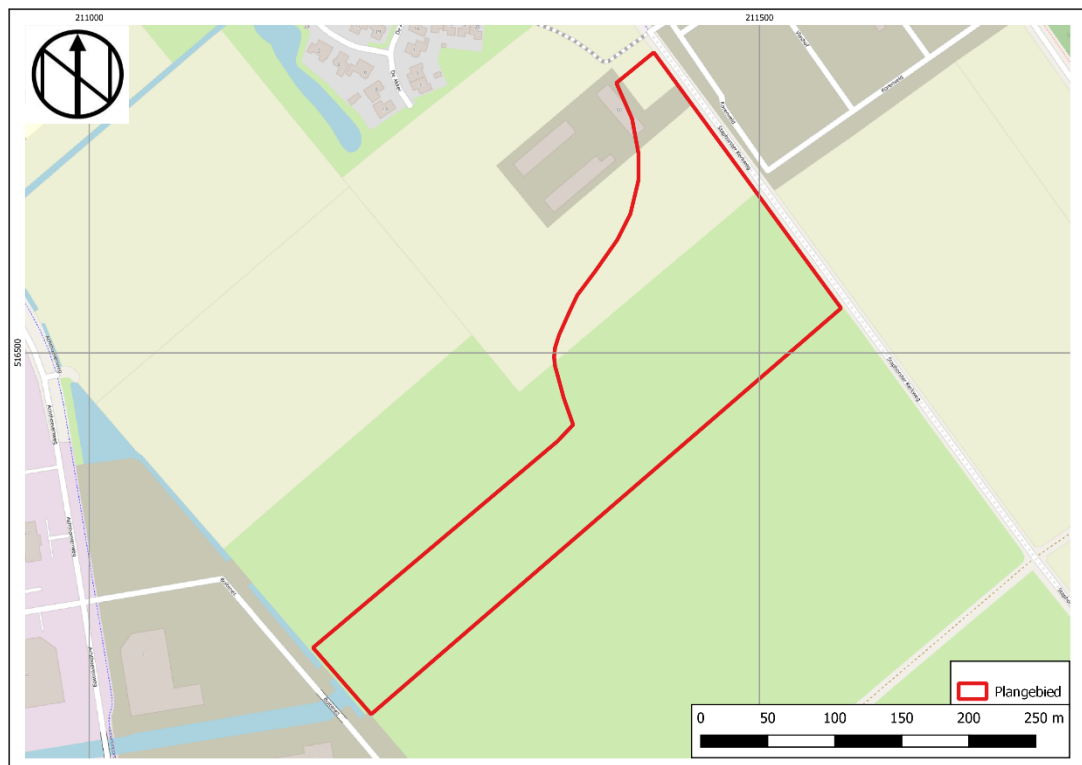
1. Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van Buro Ontwerp & Omgeving (BOO) een archeologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de realisatie van een nieuwbouwproject aan de zuidkant van Staphorst (afbeelding 1). Het plangebied, tevens onderzoeksgebied, beslaat een totale oppervlakte van circa 52.000 m². In deze fase van het project is de exacte invulling van de bebouwing nog niet vastgesteld. Hierdoor zijn ook de verwachte verstoringsdieptes van de ontwikkeling op dit moment niet bekend. Voor de te ontwikkelen bebouwing wordt daarom uitgegaan van een minimale verstoring van 80 cm-mv in verband met vorstvrij funderen.

De gemeentelijke archeologische verwachtingen en beleidsadvieskaart laat zien dat het plangebied zich bevindt in een zone met een lage archeologische verwachting (afbeelding 2). De kaart stelt dat archeologische onderzoek noodzakelijk is bij ingrepen die dieper reiken dan 40 cm-mv en met een oppervlakte groter dan 1,5 hectare. Binnen het bestemmingsplan wordt deze zone omschreven als: 'Waarde Archeologie 6' en worden dezelfde beleidsregels gehanteerd. Binnen het plangebied is ook een archeologische vindplaats bekend (zwarte stip afbeelding 2). Voor deze locatie de bufferzone rondom deze locatie geldt een hoge archeologische verwachting. Binnen het bestemmingsplan 'Buitengebied Staphorst' komt deze zone overeen met 'Waarde – Archeologie 4'. De bijbehorende beleidsregels stellen dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is voor ingrepen die dieper reiken dan 40 cm-mv en voor plangebieden groter dan 2.500 m². Wanneer binnen een plangebied sprake is van meerdere archeologische waarden dan is de hoogste waarde leidend voor het gehele plangebied. In dit geval is dat 'Waarde – Archeologie 4'. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 5,2 hectare en de ingrepen zullen minimaal 0,8 m-mv bedragen. Daarmee overschrijden de voorgenumen plannen het vrijstellingsnomen voor archeologisch onderzoek. Archeologisch onderzoek is daarmee noodzakelijk voor de voorgenumen herinrichting van het plangebied.

Als gevolg van de overschrijding van de vrijstellingsgrens is door Hamaland Advies een KNA-conform bureauonderzoek uitgevoerd, aangevuld met een inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen. Het bevoegd gezag, gemeente Staphorst en diens adviseur, de regioarcheoloog van Het Oversticht (dr. O. Satijn) zullen de resultaten van het onderzoek toetsen.

Afbeelding 1: Uitsnede uit de topografische kaart met het plangebied binnen het rode kader (Pdok)

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Kunnen er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel.

Het doel van het *booronderzoek* is het toetsen en aanvullen van een verwachtingsmodel. De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw binnen het plangebied?
- Wat is de intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Zijn, daar waar de bodem intact is, archeologische indicatoren aangetroffen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het onderzoeksgebied? Zo ja, wat is de aard en diepteligging ervan?
- Zijn er archeologische lagen aangetroffen (cultuur- en afvallagen c.q. ophogingslagen)? Zo ja, wat is de aard, diepteligging en minimale en maximale dikte ervan?
- In welke mate stemmen de resultaten overeen met de verwachtingen?

Hierbij wordt aangegeven of een aanvullend onderzoek noodzakelijk is en zo ja, in welke vorm (proefsleuven/begeleiding)

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 4.0) en bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Afbakenen Plan- en onderzoeksgebied, vermelden overheidsbeleid, vaststellen consequenties toekomstig gebruik (KNA-LSO1);
2. beschrijving van het huidig gebruik (KNA LSO2);
3. beschrijving van de historische situatie en de mogelijke verstoringen KNA LSO3);
4. beschrijving van de bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijk kenmerken (KNA LSO4);
5. het opstellen van een specifieke verwachting en formulering onderzoeksstrategie (KNA LSO5);
6. het opstellen van een standaardrapport (KNA LSO6).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn conform de 'Nieuwe richtlijnen voor bureauonderzoek, Het Oversticht, januari 2011 ontleend aan:

- Archis3, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland;
- Geomorfologisch, geologisch, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart Gemeente Staphorst;
- Relevante archeologische rapporten en publicaties;
- Informatie van de stichting "Werkgroep Archeologie Regio Staphorst" (SWARS) en Historische Vereniging Staphorst (indien voorhanden).

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In 1992 werd in Valletta door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen het 'Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologisch Erfgoed', beter bekend onder de naam 'Verdrag van Malta', ondertekend. De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op

1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren (zoals de aanleg van een weg, een nieuwe woonwijk, een bedrijventerrein), dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten verstoord kunnen worden. Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen.

Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrapt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-O).

Een gedeelte van de Monumentenwet 1988 is in 2016 opgegaan in de Erfgoedwet. De Erfgoedwet harmoniseert bestaande wet- en regelgeving, schrapt overbodige regels en legt de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het cultureel erfgoed zoveel mogelijk bij het erfgoedveld zelf: musea, collectiebeheerders, archeologen, eigenaren en overheden. Een ander deel is opgegaan in de Omgevingswet, welke op 1 januari 2024 in werking is getreden. De vuistregel voor de verdeling tussen de Erfgoedwet en de Omgevingswet is dat roerend cultureel erfgoed en de aanwijzing van rijksmonumenten in de Erfgoedwet staan, terwijl de aanwijzing van ruimtelijk cultureel erfgoed (stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen) en de omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving in de Omgevingswet staan. De Erfgoedwet en Omgevingswet maken zo samen een integrale bescherming van het cultureel erfgoed mogelijk.

Om de koppeling met de ruimtelijke ordening te maken, worden de verwachtingen van archeologische beleidskaarten (al dan niet aangevuld of gewijzigd door recenter archeologisch onderzoek) juridisch planologisch ingebed, zowel op provinciaal niveau in projectbesluiten, alsook op gemeentelijk niveau in omgevingsplannen. Met het inwerkingtreden van de Omgevingswet verkreeg iedere gemeente direct een omgevingsplan van rechtswege, dat bestaat uit een tijdelijk en een nieuw deel. Het tijdelijk deel van het omgevingsplan bestaat uit (ruimtelijke) regels uit verschillende vervallen instrumenten, zoals bestemmingsplannen en rijksregels over activiteiten (aangeduid als de bruidsschat). Het nieuwe deel van het omgevingsplan is eerst nog leeg, met uitzondering van eventuele voorbereidingsbesluiten op basis van het overgangsrecht. De regels in het nieuwe deel komen deels tot stand door bestaande regels uit het tijdelijk deel om te zetten naar het nieuwe deel. Daarnaast neemt de gemeente in het nieuwe deel nieuwe regels op voor ruimtelijke ontwikkelingen en beleid. Het wijzigingen/vaststellen van het nieuwe deel van het omgevingsplan kan ook thematisch gebeuren. Deze overgangsfase duurt tot eind 2031.¹

Provinciaal Beleid ²

Het provinciaal beleid van Overijssel t.a.v. cultuurhistorie en archeologische monumentenzorg is vastgelegd in de Omgevingsvisie Overijssel en bijbehorende Omgevingsverordening.

1 iplo.nl/regelgeving/instrumenten/omgevingsplan/omgevingsplan-rechtswege.

2 <https://www.overijssel.nl/>.

De hoofddoelen van het provinciaal archeologisch beleid zijn:

- De archeologische objecten, historisch landschap en gebouwde elementen (cultureel erfgoed) zijn de fysieke neerslag van menselijke activiteiten in het verleden. Het beleid gericht op het behoud c.q. de bescherming van deze voor Overijssel unieke waarden;
- Bij ontwikkelingen van functies aansluiten bij de waarden van cultureel erfgoed (archeologie, historisch landschap, monumenten). Dit betekent dat in een vroeg stadium van ruimtelijke planvorming de belangen van de archeologie moeten worden meegenomen;
- Het behoud van het archeologisch erfgoed in de bodem ter plekke (in situ);
- Financiële consequenties zijn in beginsel voor de initiatiefnemer;
- Duurzaam behoud en beheer van het archeologisch erfgoed ex situ (het depot), als behoud in situ onmogelijk blijkt.

Gemeentelijk beleid

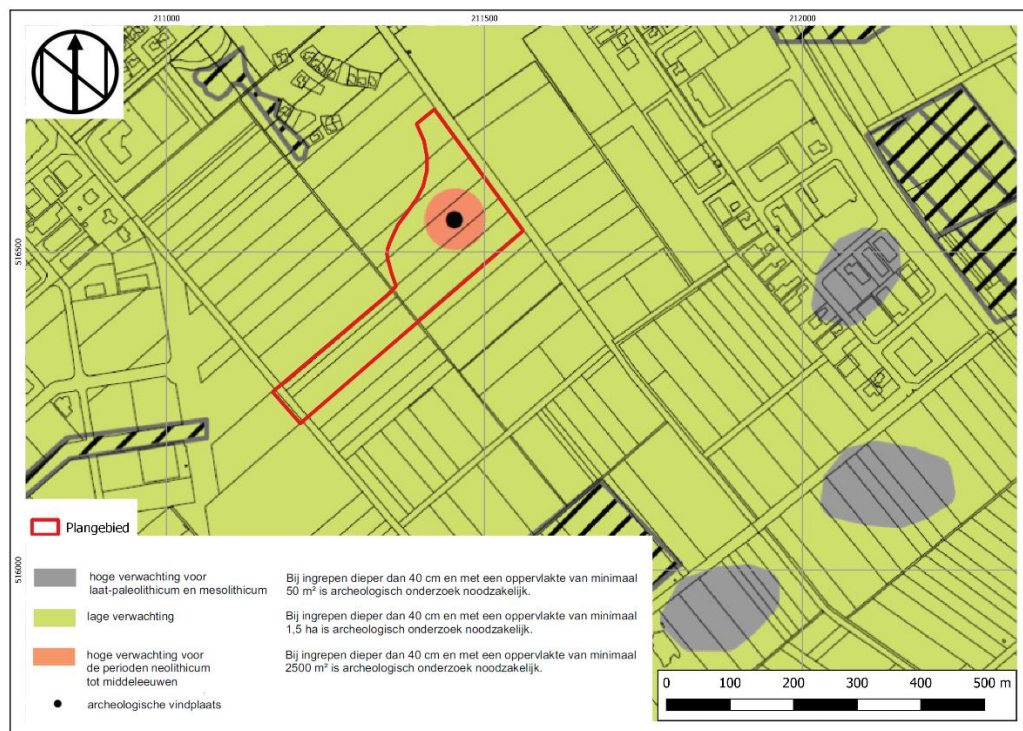
Vanaf 2030 wordt het archeologische beleid ondergebracht in het Omgevingsplan zoals voorzien in de nieuwe Omgevingswet die per 01-01-2024 van kracht is gegaan. De gemeente Staphorst beschikt nog niet over een definitief omgevingsplan zoals voorzien in de Omgevingswet. Tot die tijd worden alle bestemmingsplannen samengebracht in een tijdelijk omgevingsplan, een zogenaamd 'omgevingsplan-van-rechtswege'.³ Het archeologisch beleid voor de onderzoekslocatie is ondergebracht in het bestemmingsplan 'Buitengebied Staphorst', welke is opgenomen in het tijdelijke omgevingsplan.⁴ Deze is gebaseerd op de archeologische verwachting en beleidsadvieskaart uit 2011.⁵ Deze kaart zal daarom worden gebruikt als toetsingskader voor de archeologische verwachting.

De gemeentelijke archeologische verwachtingen en beleidsadvieskaart laat zien dat het plangebied zich bevindt in een zone met een lage archeologische verwachting (afbeelding 2). De kaart stelt dat archeologische onderzoek noodzakelijk is bij ingrepen die dieper reiken dan 40 cm-mv en met een oppervlakte groter dan 1,5 hectare. Binnen het bestemmingsplan wordt deze zone omschreven als: 'Waarde Archeologie 6' en worden dezelfde beleidsregels gehanteerd. Binnen het plangebied is ook een archeologische vindplaats bekend (zwarte stip afbeelding 2). Voor deze locatie de bufferzone rondom deze locatie geldt een hoge archeologische verwachting. Binnen het bestemmingsplan 'Buitengebied Staphorst' komt deze zone overeen met 'Waarde – Archeologie 4'. De bijbehorende beleidsregels stellen dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is voor ingrepen die dieper reiken dan 40 cm-mv en voor plangebieden groter dan 2.500 m². Wanneer binnen een plangebied sprake is van meerdere archeologische waarden dan is de hoogste waarde leidend voor het gehele plangebied. In dit geval is dat 'Waarde – Archeologie 4'. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 5,2 hectare en de ingrepen zullen minimaal 0,8 m-mv bedragen. Daarmee overschrijden de voorgenomen plannen het vrijstellingsnomen voor archeologisch onderzoek. Archeologisch onderzoek is daarmee noodzakelijk voor de voorgenomen herinrichting van het plangebied.

3 Informatiepunt Leefomgeving 2024

4 www.omgevingsweb.nl

5 Boshoven et al. 2011.

Afbeelding 2: Uitsnede uit de archeologische verwachting en beleidsadvieskaart met het plangebied binnen het rode kader. Bolshoven et al, 2011. Bijlage 6.

1.5 Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Opdrachtgever				BOO Buro Ontwerp & Omgeving			
Uitvoerder, Beheer en plaats documentatie				Hamaland Advies, Ambachtsweg 9b, 7021 BT Zelhem			
Bevoegd gezag				Gemeente Staphorst			
Toetser namens bevoegd gezag				Regioarcheoloog van Het Oversticht (dr. O. Satijn)			
Provincie, Gemeente, Plaats				Overijssel, Staphorst, Staphorst			
Adres en Toponiem				Percelen hoek van Staphorster Kerkweg en J.J. Gorterlaan			
x, y coördinaten				Centrum	211419./516481		
NO	211422/516723	ZO	211563/516531	ZW	211211/516232	NW	211166/516281
Hoogte centrumcoördinaat				1,55 m +NAP			
Kadastrale gegevens				Gemeente Staphorst, sectie AA, percelen 984 (gedeeltelijk), 985, 988, 1008, 4283, 4284, 4285, 4286, 6884, 6865, 6887 en 6912 (gedeeltelijk)			
Onderzoekmeldingsnr.				5694425100			
Oppervlakte plangebied, onderzoeksgebied				52.000 m ² (5,2 hectare)			
Huidig grondgebruik				erf, weiland			
Toekomstig grondgebruik				Woningbouw en infrastructuur			
Geomorfologie				2M53Vov Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss			
Bodemtype				cHn21 – Laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand. Hn21 – Veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand			
Grondwatertrap				Vbo GHG 25-40 cm-mv, GLG 120-180 cm-mv			
Geologie				op de Formatie van Boxtel op de Formatie van Kreftenheye			
Periode				Laat-Paleolithicum t/m Nieuwe Tijd			

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Geologie

Het plangebied maakt deel uit van de Archeoregio van het Drents zandgebied.⁶ De huidige ondergrond in het plangebied is vooral gevormd gedurende het Holoceen. In het Holoceen (vanaf circa 11.755 jaar geleden, mesolithicum tot nieuwe tijd) veranderde het klimaat en werd het geleidelijk warmer. De dekzandruggen blokkeerden plaatselijk de ontwatering en ook kwelwater vanuit de ten zuiden van de gemeente gelegen stuwwallen zorgden voor vochtige omstandigheden. Door het afsmelten van het landijs steeg de zeespiegel en daarmee ook de grondwaterspiegel. Reeds vanaf het begin van het Holoceen werd veen gevormd in de laagste delen van het dekzandlandschap in het westelijke deel van de gemeente: de lokale laagtes, beek- en rivierdalen. Aan het eind van het Atlanticum (neolithicum) braken de door het dekzand ontstane belemmeringen in de stroomdalen op veel plaatsen door, waardoor er weer doorstroming tot stand kwam. In de dalen zelf groeide echter nog steeds veen⁷. Het veen in het westen van de gemeente breidde zich vanaf het Atlanticum in de loop van de tijd naar het oosten toe uit (midden-mesolithicum). Daar waar het veen boven de grondwaterspiegel uitgroeide, ontstond hoogveen. Ook het hoogveen in de laagtes en in het hoger gelegen oostelijke deel van de gemeente breidde zich voornamelijk in het Subboreaal (laat-neolithicum tot vroege ijzertijd) uit over het omliggende landschap. Hierdoor raakte het grootste deel van de gemeente Staphorst met veen bedekt. Daar waar het veen slechts in geringe diktes aanwezig was, is het in latere perioden geoxideerd en daardoor momenteel niet overal meer aanwezig.

De veengroei houdt in het westen op wanneer het veen door inbraken van de Zuiderzee en tijdens hoogwaterperioden van de rivieren werd afgedekt met een laag klei (vanaf het late middeleeuwen hield de veengroei op doordat de mens het gebied vanaf de late middeleeuwen ontwaterde). Binnen de gemeente Staphorst werd sinds de middeleeuwen stelselmatig veen ontgonnen en gewonnen. In het gebied ten westen van en rond Staphorst en Rouveen is het veen vooral ontgonnen voor eigen gebruik en ook nadat de ontgonnen veengronden door klink en oxidatie minder geschikt waren geworden voor agrarische doeleinden werd plaatselijk veen gewonnen. Door de ontginning en veenwinning, in combinatie met het verlagen van de grondwaterstanden, oxideerde het veen en klonk in, waardoor het maaiveld steeds lager kwam te liggen. In het westen van de gemeente bevindt het maaiveld zich hierdoor momenteel beneden zeeniveau (20 tot 60 cm-NAP). In het veengebied in het westelijk deel van de gemeente is het pleistocene dekzand afgedekt met veen van wisselende dikte.⁸ In het plangebied en haar directe omgeving zelf is de top van het pleistoceen⁹ op een diepte van 0 tot 2 m-mv onder het veen aanwezig.

Geomorfologie

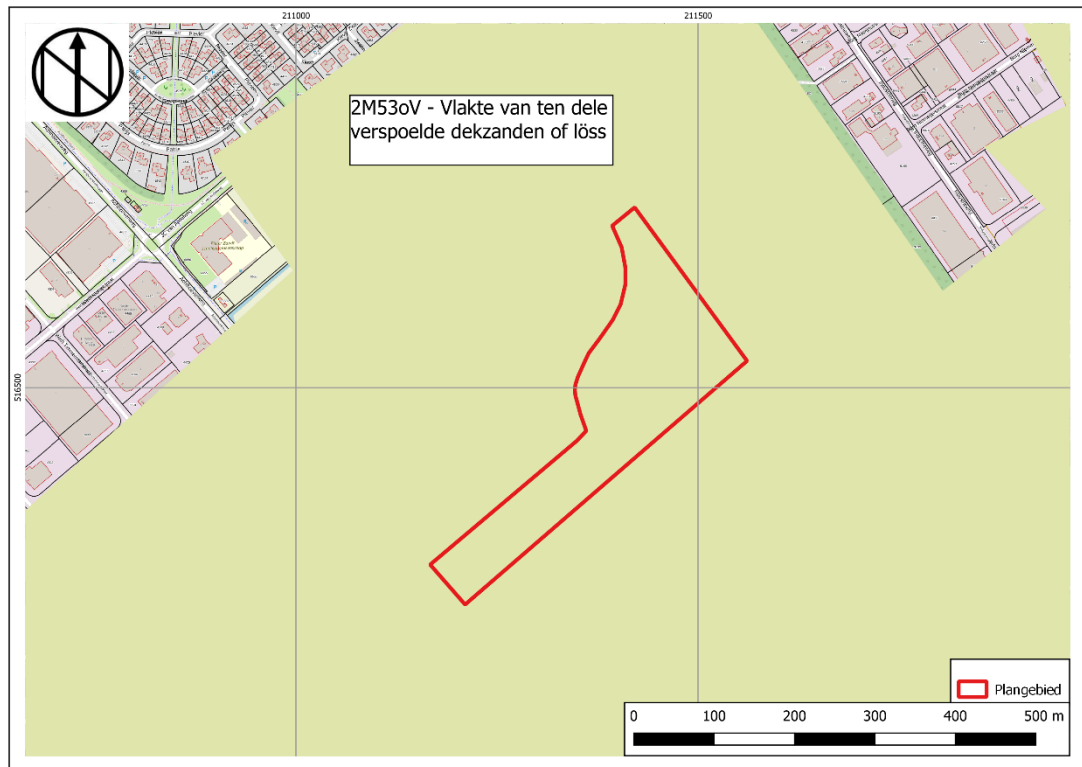
Op de geomorfologische kaart is het plangebied en haar omgeving gekarteerd als vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss (2M53ov). Het gaat hier om zogenaamde eolische landvormen: landvormen die zijn ontstaan door erosie of afzetting van materiaal door de wind. Het water van de in het voorjaar smeltende sneeuwmassa's heeft veel dekzand opgenomen en in de lagere gedeelten weer afgezet, waar vervolgens weer geringe verstuiving plaatsvond. Hierbij wordt ook nog de toevoegen 'ov' vermeld. Dit betekent dat het dekzand is bedekt met overstromingsmateriaal en/of veen.

⁶ Archis3

⁷ Boshoven, 2011, pag. 24

⁸ Boshoven, 2011, pag. 20

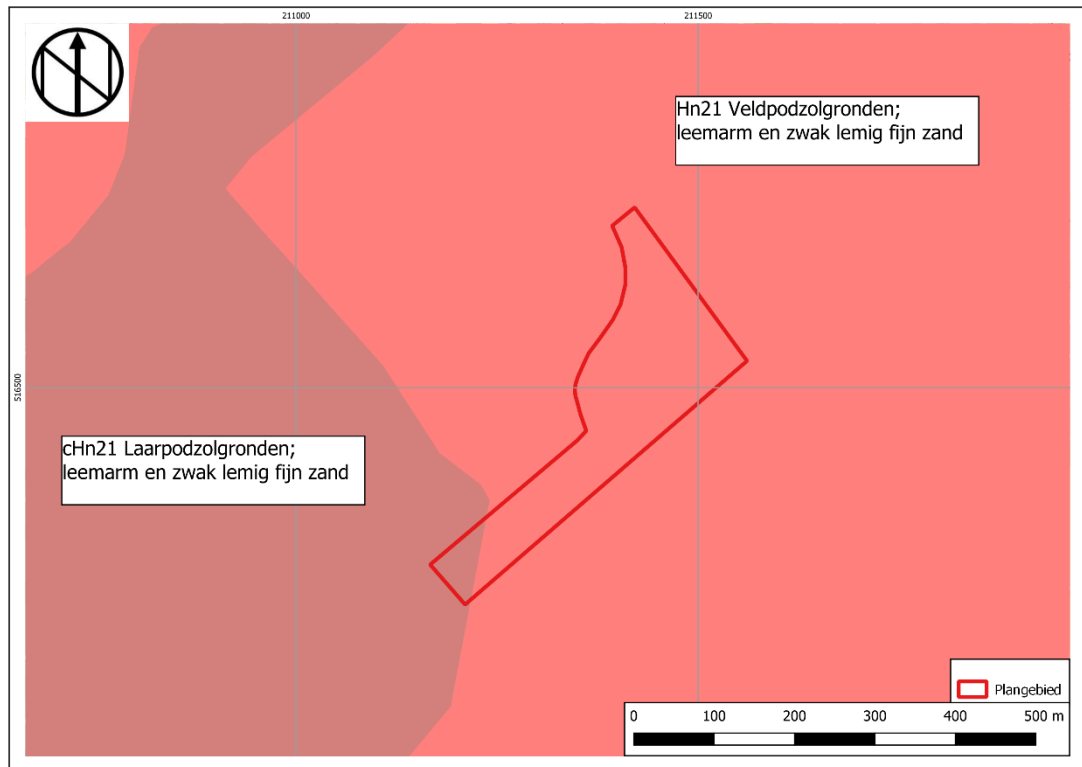
⁹ Archis3

Afbeelding 3: Uitsnede uit de Geomorfologische kaart met het plangebied binnen het rode kader (Pdok)

Bodem

Een klein deel van de westzijde van het plangebied is op de bodemkaart gekarteerd als laarpodzolgronden van leemarm en zwak lemig fijn zand (cHn21). De overige delen van het plangebied zijn gekarteerd als veldpodzolgronden van leemarm en zwak lemig fijn zand (Hn21). Zowel veldpodzolgronden als laarpodzolgronden behoren tot de categorie van de zogenaamde hydropodzolgronden. Deze gronden vertonen hydromorfe kenmerken die dicht onder het maaiveld worden waargenomen. Dit duidt erop dat ze in het verleden permanent of periodiek met water verzadigd waren. De veldpodzolgronden liggen in lagere delen, zoals afvoerloze laagten, en op lage ruggen, met relatief hoge grondwaterstanden. Laarpodzolgronden zijn onder dezelfde omstandigheden ontstaan maar deze gronden hebben een 30–50 cm dikke, deels door de plaggenbemesting opgebrachte donkere bodengrond (de A-horizont). De B-horizont is een zogenaamde *humuspodzol-B* waarin de zandkorrels huidjes van ingespoelde humus hebben.

Afbeelding 4: Uitsnede uit de bodemkaart met het plangebied binnen het rode kader (Pdok)

Grondwater

Waterverzadiging is één van de belangrijkste factoren voor de conservering van archeologisch materiaal in de bodem. Water is van cruciaal belang omdat het zuurstof uitsluit, waardoor bepaalde degradatieprocessen, zoals roesten of mineralisatie, niet plaatsvinden. Ook voor de herkenbaarheid van grondsporen is de invloed van de waterhuishouding groot.¹⁰ De huidige grondwaterstand speelt om deze reden een belangrijke rol voor de conservering van archeologische resten. Het grondwaterspiegel-dieptemodel bestaat uit een aantal grondwater karakteristieken die samen de langjarig gemiddelde fluctuatiedieptes van de grondwaterspiegel weergeven.¹¹ Deze statistieken zijn de gemiddelde kleinste grondwaterspiegel diepte (GHG), de gemiddelde grootste grondwaterspiegel diepte (GLG), en de daarvan afgeleide grondwatertrap (Gt). Op de grondwatertrappenkaart is het plangebied gekarteerd als grondwatertrap Vbo. Dit betekent dat de gemiddelde hoogste grondwaterstand (winter) zich bevindt tussen de 120 tot 180 cm-mv. De gemiddelde laagste grondwaterstand (zomer) bevindt zich lager dan tussen de 25 en 40 cm-mv.

¹⁰ Willemse 2021.

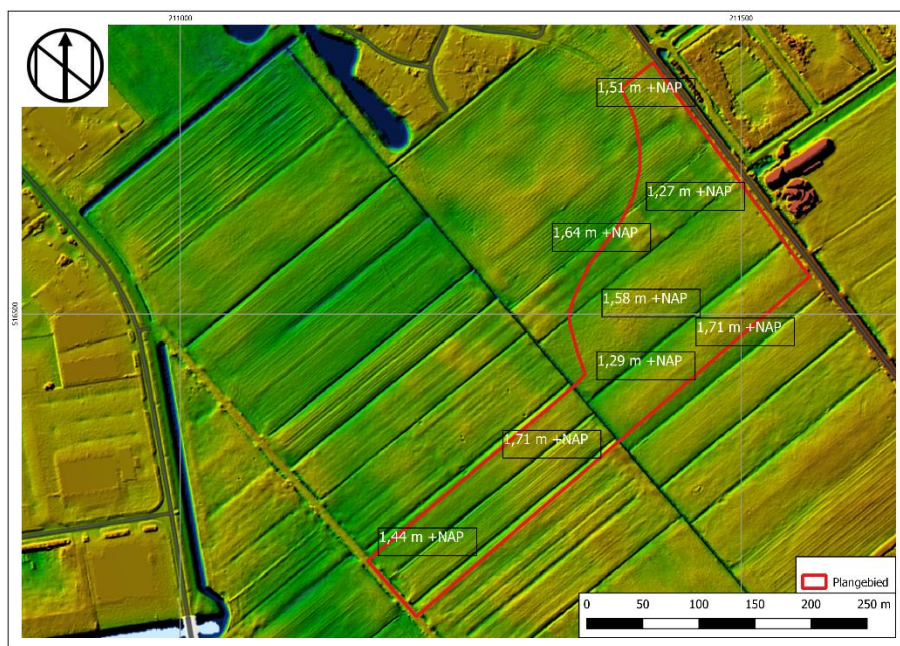
¹¹ <https://www.dinoloket.nl/bro-model-grondwaterspiegeldiepte>

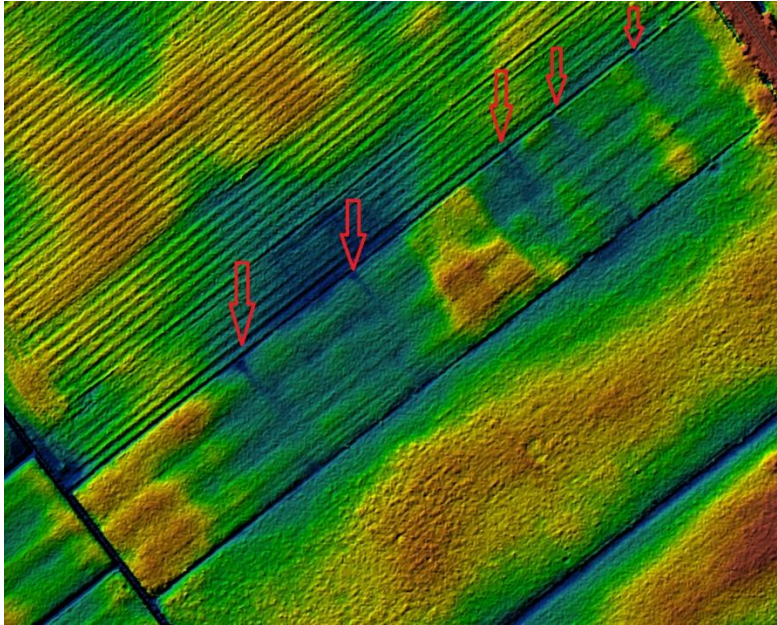
Afbeelding 5: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met het plangebied binnen het rode kader (Pdok)

Hoogte

Het Actuele Hoogtebestand van Nederland (AHN4) laat zien dat er binnen de kaders van het plangebied veelal klein reliëfverschil aanwezig is (afbeelding 6a). De twee zuidoostelijk gelegen percelen zijn hoger gelegen (circa 1,58 m +NAP 1,71 m +NAP). Mogelijk is dit opgebrachte grond die door de jaren heen is opgebracht om de grond meer vruchtbaar te maken. Het reliëf lijkt wat grillig te verlopen maar mogelijk heeft dit te maken met de veranderende verkavelingsstructuur. De huidige oost-west georiënteerde verkaveling is pas begin 20ste eeuw ontstaan. Daarvoor was de verkaveling noord-zuid georiënteerd in smalle stroken. Wanneer we inzoomen op een detail uit de hoogtekaart dan is deze 'oude' verkavelingsstructuur soms nog zichtbaar (afbeelding 6b). De kleine ophogingen die zichtbaar zijn op de hoogtekaart zijn mogelijk de restanten van de opgehoogde noord-zuid georiënteerde verkaveling.

Afbeelding 6a: Uitsnede uit de hoogtekaart (DTM4 met hillshade) met het plangebied binnen het rode kader (www.esri.nl)

Afbeelding 6b: Uitsnede uit de hoogtekartaar (DTM4 met hillshade) de rode pijlen wijzen naar de oude noord-zuid georiënteerd verkaveling (www.esri.nl)

Milieu- en geotechnische gegevens

Het project bevindt zich nog in de planvormingsfase. Derhalve zijn er geen milieutechnische- en geotechnische rapporten voorhanden bij de opdrachtgever. Bij de omgevingsrapportage van de provincie Overijssel is voor een klein deel van het plangebied (en het naastgelegen perceel) een melding geregistreerd.¹² Het gaat om de locatie Staphorster Kerkweg (AA018000746) waarvoor een verkennend onderzoek (NEN 5740) is uitgevoerd. Er wordt vermeld dat de locatie voldoende is onderzocht. In het DINOloket staan in een straal van 250 rondom het plangebied een drietal boringen geregistreerd (afbeelding 7).¹³

B21F0237

Deze boring is gezet tot een diepte van 65 meter onder het maaiveld. De boring zal worden beschreven tot een diepte die relevant is voor onderhavig archeologisch onderzoek. De eerste 6 meter onder het maaiveld bestaat uit fijn zand welke wordt gerekend tot de Formatie van Boxtel.

B21F0395

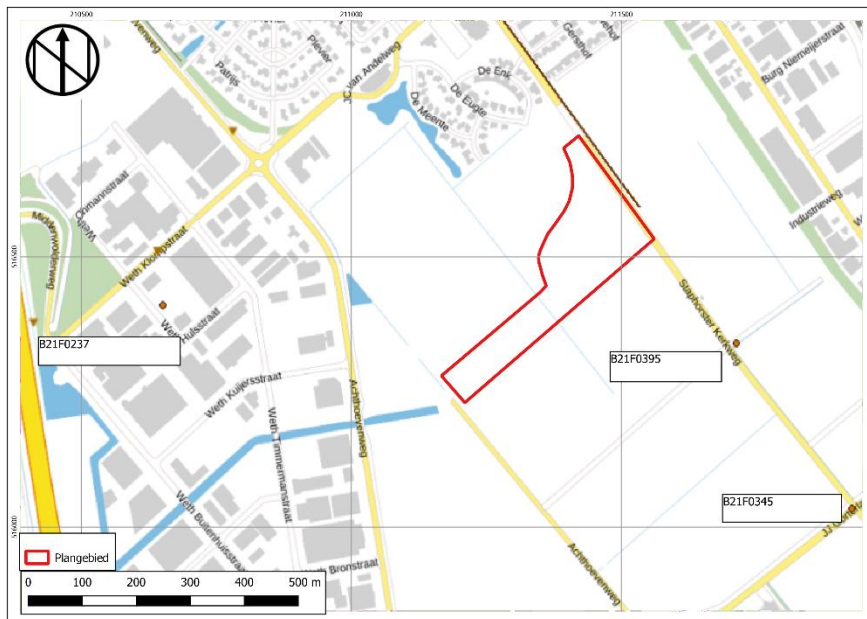
Deze boring is gezet op circa 300 meter ten zuidoosten van het plangebied, ter hoogte van de Staphorster Kerkweg. De boring laat zien dat de eerste 20 centimeter onder het maaiveld bestaan uit antropogeen opgewerkte grond. Vanaf 0,2 m-mv tot 1,80 m-mv is sprake van de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden welke bestaat uit fijn zand. Van 1,80 m-mv tot 3 m-mv is sprake van zand van de midden categorie welke wordt gerekend tot de Formatie van Boxtel. Vanaf 3 m-mv tot het einde van het boorprofiel op 4 m-mv is sprake van de Formatie van Kreftenheye.

B21F0345

Deze boring is gezet op circa 650 meter ten zuiden van het plangebied, ter hoogte van de kruising tussen Staphorster Kerkweg en de J.J. Gorterlaan. De eerste 0,6 meter onder het maaiveld zijn niet beschreven. Vanaf 0,6 m-mv tot 1,20 m-mv is sprake van zand. Op een diepte van 1,20 m-mv tot 1,60 m-mv is sprake van veen. Onder het veen is weer sprake van zand tot het einde van het boorprofiel op 4 m-mv.

¹² <https://overijssel.nazca4u.nl/rapportage/viewerLookUp/Geolocator.aspx?showzoeker=1>

¹³ <https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>

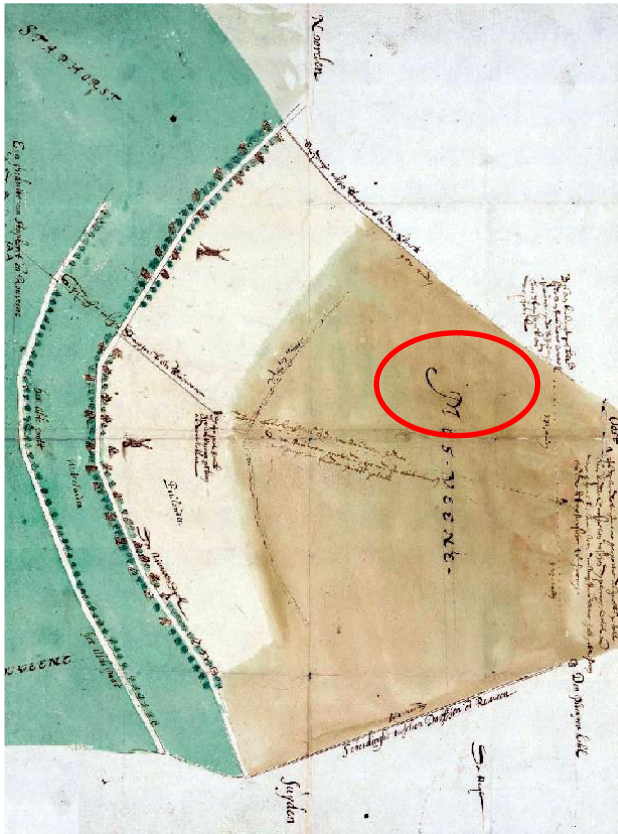

Afbeelding 7: Geologische boringen rondom het plangebied (Dinoloket.nl)

2.2 Bewoning en historische ontwikkeling plangebied en omgeving

Paleolithicum – Neolithicum

Gedurende het Pleistoceen en de vroege fasen van het Holoceen trokken nomadische jager-verzamelaars door het zandlandschap. Ze waren afhankelijk van de natuurlijke omgeving en verplaatsten zich voortdurend op zoek naar voedsel. Seizoensgebonden verschuivingen in flora en fauna bepaalden hun routes, en tijdelijke verblijfplaatsen werden opgezet op strategische locaties waar water, wild en eetbare planten voorhanden waren. Overgangen in het landschap, zoals beekoevers, rivierduinen en hoger gelegen zandige gebieden, boden vaak gunstige omstandigheden voor hun kampen. Op circa 1000 meter ten noordoosten van het plangebied is tijdens een boring huttenleem gevonden en een vuursteenfragment uit de periode Mesolithicum. Met de komst van het Neolithicum rond 5300 v.Chr., een tijdperk waarin de mens zich steeds meer ging toeleggen op akkerbouw en veeteelt, was er een verschuiving naar een agrarische samenleving die leidde tot de bouw van permanente nederzettingen. De bekende Neolithische vondsten in de gemeente Staphorst zijn teruggevonden in het Reestdal en niet in de nabijheid van het plangebied. Door de oplopende temperaturen en de daarmee samenhangende stijging van zowel de zeespiegel als het grondwaterpeil, transformeerde het plangebied tegen het einde van het Neolithicum in een uitgestrekt veenmoeras wat uitgroeide tot een hoogveenlandschap. Historische kaarten uit 1635 bevestigen deze ontwikkeling; daarop wordt het gebied aangeduid als 'Mosveen' (afbeelding 8), een benaming die duidt op de uitgestrekte, natte veenvlaktes die destijds kenmerkend waren voor het landschap. Het is niet waarschijnlijk dat gedurende deze periode bewoning heeft plaatsgevonden binnen de kaders van het plangebied.

Afbeelding 8: Een gedeelte van Staphorst en Rouveen op de getekende kaart van Sacke uit ca. 1635 met de indicatieve locatie van het plangebied binnen de rode cirkel. (Sacke 1635).

Historische ontwikkeling Staphorst

In 1217 wordt Staphorst voor het eerst genoemd, toen het klooster van Ruinen er een huis bezat ¹⁴. De ontginningen die door de monniken van dit klooster werden uitgevoerd, zouden een rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van het dorp¹⁵. Door de eeuwen heen is Staphorst meerdere keren in oostelijke richting verplaatst, al is niet precies bekend hoe vaak. Met het verschuiven van het dorp verhuisde ook de kerk, die in 1752 voor het laatst werd verplaatst. Dit suggereert dat de meest recente dorpsverplaatsing rond die tijd moet hebben plaatsgevonden. Het plangebied ligt ten zuiden van de laatste verplaatsing van Staphorst. Het is daarom zeer waarschijnlijk dat de ontginning van het gebied niet heeft plaatsgevonden voor 1752.

Het land grenzend aan de lintvormige bebouwing van het dorp werd opgedeeld in lange stroken. Elke strook behoorde tot een specifieke hoeve. Deze indeling in de lengterichting was bedoeld om de verdeling van vruchtbare en minder vruchtbare grond zo eerlijk mogelijk te laten verlopen. Door langgerekte percelen te creëren, kreeg iedereen een evenwichtige mix van goede en minder goede grond. In de late jaren twintig van de 20e eeuw werd de inefficiënte verkavelingsstructuur opgeheven door middel van grootschalige ruilverkavelingen.¹⁶

Historische ontwikkeling plangebied

Op de kaart van *Christiaan Sgroten* uit 1573 is het plangebied gelegen in een niet specifiek gekarteerd gebied, dat kan worden gekenmerkt als woeste grond (afbeelding 9).¹⁷ Op de kaarten van *Hattinga* uit 1754 ligt het plangebied mogelijk nog in het veengebied (afbeelding 10).¹⁸ Dit ondersteunt de aanname dat de ontginning van het gebied mogelijk pas na de laatste verplaatsing van het dorp (circa 1752) heeft plaatsgevonden. De kadastrale minuut uit 1811-1830 laat zien het gebied wordt nu aangeduid als "*Staphorster Esch*" (afbeelding 11). Het voormalige veenland is nu ontgonnen en in gebruik als bouwland (de zalmkleurige gebieden). Voor het zuidelijke deel van het plangebied is echter geen informatie bekend in *HisGis* (wit gekleurd).¹⁹ Dit zou betekenen dat de ontginning van het plangebied eind 18e- begin 19e eeuw heeft plaatsgevonden.

De kaart van 1935 laat zien dat de karakteristieke smalle verkaveling, kenmerkend voor veengebieden, is verdwenen (afbeelding 12). Een definitieve verandering had daarvoor al plaatsgevonden toen in 1927 de ruilverkaveling van Staphorst Oost plaatsvond. Tegen die tijd was het veen vermoedelijk volledig geoxideerd, waardoor de bodem veranderde in zandgrond. Dit maakte het gebied geschikter voor landbouw. De perceel greppels van de langgerekte verkaveling zijn destijds gedempt en dit is mogelijk zichtbaar in het bodemprofiel van het plangebied. De kaart van 1935 laat ook zien dat aan de oostkant van het plangebied de (huidige) Staphorster Kerkweg is ontstaan. De kaart van 1955 laat zien dat de verkaveling is veranderd binnen het plangebied (afbeelding 13). In 1976 ontstaat de verkaveling zoals deze tegenwoordig ook aanwezig is. De topografische kaart van 2023 laat zien dat ten noorden van het plangebied een gebouw is gerealiseerd. De luchtfoto van 2024 toont echter dat in de noordelijke hoek van het plangebied enige ontwikkeling heeft plaatsgevonden (afbeelding 15). Het gaat om een opvanglocatie waarbij units zijn geplaatst op het terrein.

¹⁴ Ter Kuile, 1963.

¹⁵ De Wolde, 1980.

¹⁶ Anonymus, 1938 (via: <https://www.delpher.nl/nl/boeken/view?coll=boeken&identificer=MMKB21:046425000:00013>)

¹⁷ Atlas Bruxellensis via <http://gisopenbaar.overijssel.nl/>

¹⁸ via <http://gisopenbaar.overijssel.nl/>

¹⁹ <https://www.delpher.nl/nl/boeken/view?coll=boeken&identificer=MMKB21:046425000:00005>

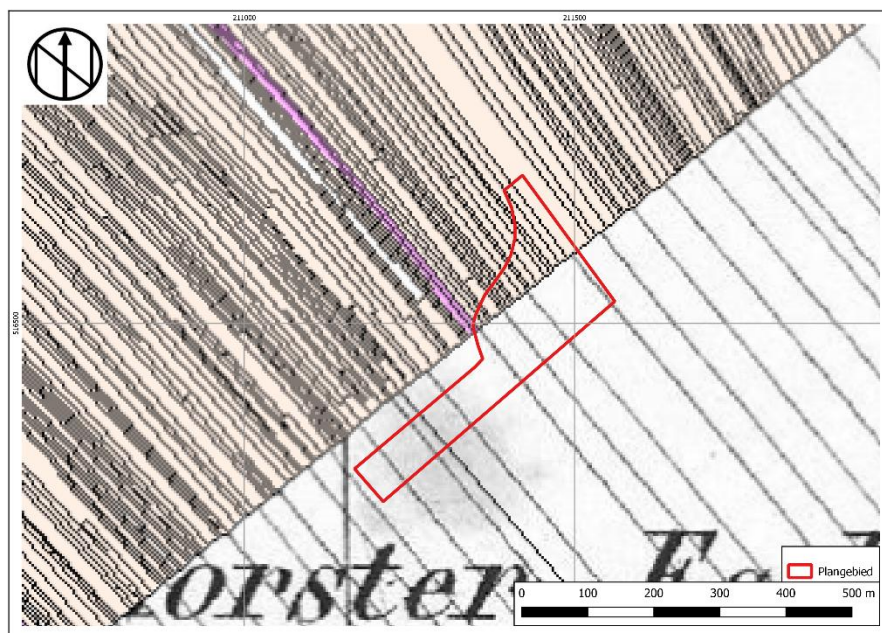

Afbeelding 9: Uitsnede uit de kaart van Christiaan Sgroten 1573 met globale locatie van het plangebied in de rode cirkel.²⁰

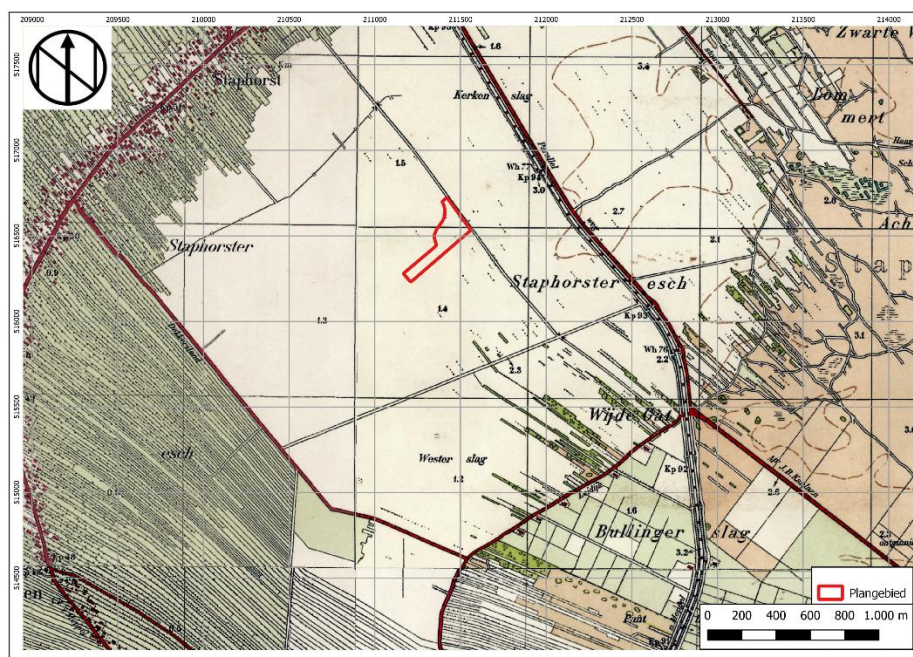

Afbeelding 10: Uitsnede uit de kaart van Hattinga (noord) uit 1754 met globale locatie van het plangebied in de rode cirkel (<http://gisopenbaar.overijssel.nl>).

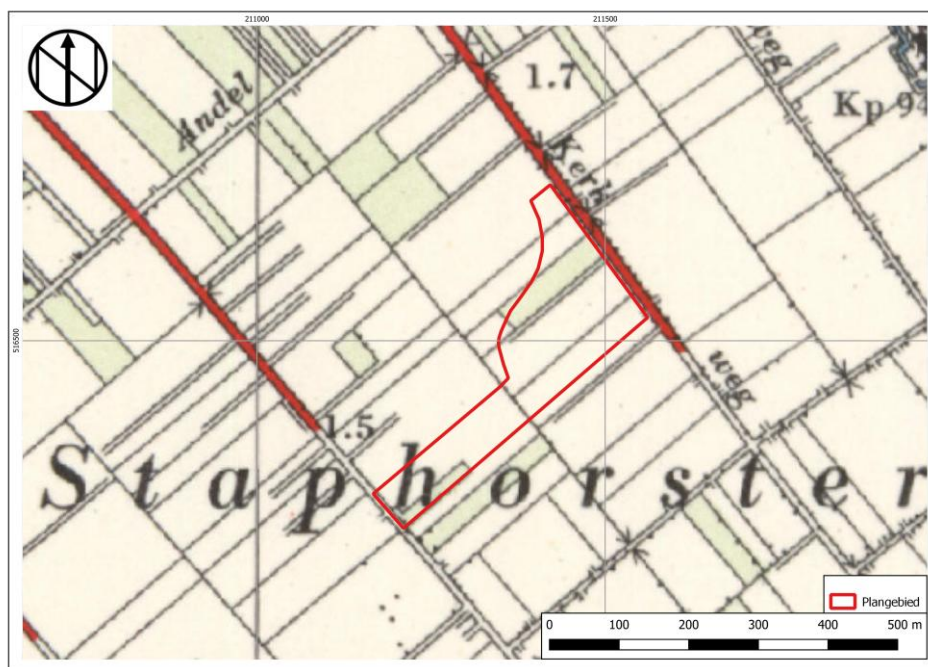
²⁰ https://wmsonly-services.geodataoverijssel.nl/viewer/layer/raster_alleen_wms/Sgroten_kaart_1575

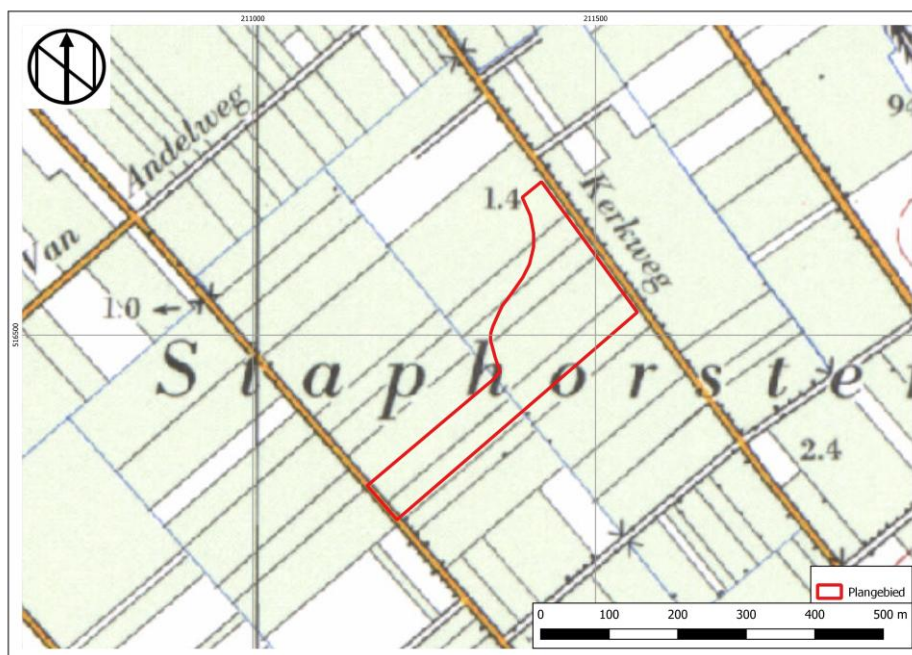
Afbeelding 11: Uitsnede uit de gedigitaliseerde kadastrale minuut van 1811-1832 met het plangebied binnen het rode kader (HisGis.nl).

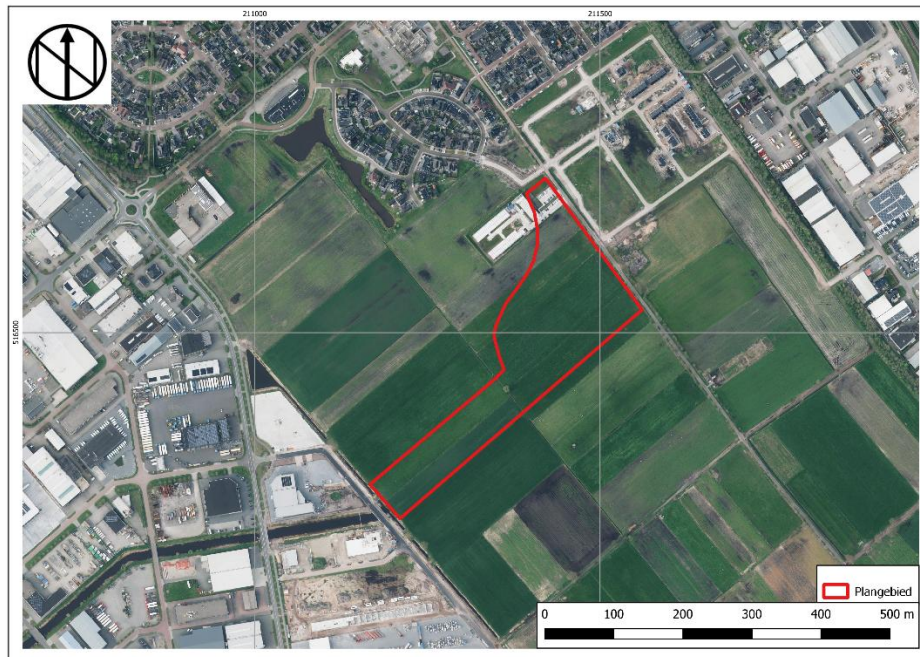
Afbeelding 12: Uitsnede uit de topografische kaart van 1937 met het plangebied binnen het rode kader (topotijdreis.nl)

Afbeelding 13: Uitsnede uit de topografische kaart van 1955 met het plangebied binnen het rode kader (topotijdreis.nl)

Afbeelding 14: Uitsnede uit de topografische kaart van 1976 met het plangebied binnen het rode kader (topotijdreis.nl)

Afbeelding 15: Uitsnede uit de luchtfoto van 2024 met het plangebied binnen het rode kader (Pdok)

Tweede Wereldoorlog

Op de indicatieve kaart militair erfgoed (IKME) geldt voor het plangebied een algemene melding voor resten van kleinere objecten en structuren zoals crashlocaties, veldgraven en onderduikhollen.²¹ Op de luchtfoto's van de Royal Air Force uit 1944-1945 is het plangebied niet vastgelegd.²² De BEO bommenkaart laat geen meldingen zien binnen het plangebied.²³ In de omgeving van het plangebied zijn geen inslagen van V1- en V2-wapens bekend.²⁴ Het verliesregister laat een aantal gecrashte vliegtuigen zien in de omgeving van Staphorst. Echter lijkt er op basis van de beschrijvingen geen crash te zijn geweest in- of nabij het plangebied.²⁵

2.3 Bouwhistorische waarden

De geraadpleegde historische kaarten laten zien dat het plangebied nooit bebouwd is geweest. Het plangebied is lange tijd veengebied geweest maar is vanaf begin 20ste eeuw mogelijk in gebruik als bouwland. Die functie heeft het tot op heden.

2.4 Archeologische waarden

Archis is een platform waar reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken staan geregistreerd. Eerdere vondsten en onderzoeken in de omgeving van het plangebied helpen bij het inschatten van de kans op archeologische resten. Ze geven informatie over mogelijke perioden, functies en typen archeologische resten in een gebied. De Archis kaartweergave laat zien dat de noordkant van het plangebied overlapt met een eerder uitgevoerd onderzoek (afbeelding 16). Op basis van de gegevens in het onderzoek blijkt echter dat het toenmalige onderzoeksgebied grenst aan het huidige plangebied, en deze niet overlapt.²⁶ Binnen de kaders van het plangebied is een vondstmelding geregistreerd. De vondstmelding blijkt het

²¹ <https://www.ikme.nl/ikmekaart.html>

²² [https://library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf.Flight 262 Run 02 Photo 4014](https://library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf.Flight%20262%20Run%2002%20Photo%204014)

²³ <https://www.arcgis.com/apps/instant/sidebar/index.html?appid=06c40275dd5b414299aeeb7fce0009c0>

²⁴ <http://www.vergeltungswaffen.nl/>

²⁵ <https://verliesregister.studiegroepvluchttoerlog.nl/ahome/lossregister/results?sglo=T5469>

²⁶ De Boer, 2013.

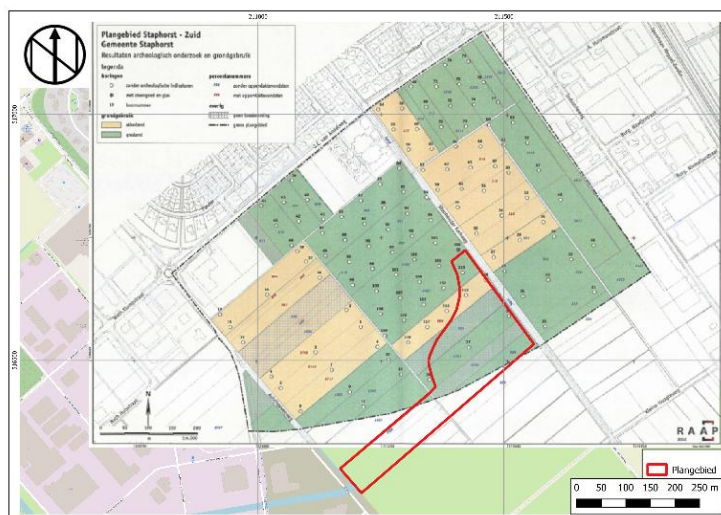
resultaat van een in 2002 uitgevoerde veldkartering. Dit onderzoek was inventariserend van aard en staat niet geregistreerd in Archis. Dit onderzoek en alle onderzoeken binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied zullen in deze paragraaf worden besproken (afbeelding 17).

3061349100

Binnen de kaders van het plangebied staat een vondstmelding geregistreerd. Deze vondstmelding bestaat uit meerdere vondsten. Er wordt vermeld dat de vondsten het resultaat zijn van een veldkartering die heeft plaatsgevonden in 2002. Het onderzoek staat echter niet geregistreerd in Archis en daarmee is de onderzoekslocatie ook niet zichtbaar op de kaartweergave van Archis. Binnen de omgeving van DANS Easy is de rapportage beschikbaar.²⁷ Het blijkt dat het destijds uitgevoerde onderzoek het huidige plangebied ten dele overlapt (afbeelding 1). Het gaat om een zogenaamde RAAP notitie uit 2002. Het is een inventariserend archeologisch onderzoek geweest. In de rapportage wordt niet aangegeven of het afgegeven advies destijds is getoetst en overgenomen door het bevoegd gezag. De rapportage adviseert het gebied vrij te geven voor verder onderzoek. Omdat niet duidelijk is of dit advies is getoetst of overgenomen door het bevoegd gezag is deze zone van het plangebied niet officieel vrijgegeven voor verder onderzoek. Desalniettemin kunnen de bevindingen uit deze rapportage waardevol zijn voor het onderhavige onderzoek.

Het veldonderzoek liet zien dat het ongestoorde dekzand werd aangetroffen op 0,5 tot 0,6 m-mv. De afdekkende bodemlagen in het plangebied waren voor een groot deel nog intact. In het gehele plangebied heeft zich een circa 0,3 à 0,4 m dik cultuurdak gevormd. Dit bestaat voor een groot deel uit opgebrachte grond. Op enkele plaatsen is deze grond gemengd met dekzand. Deze vermenging duidt op verstorning van de bodem, mogelijk veroorzaakt door het dempen van perceelsgreppels tijdens de ruilverkavelingen. Onder het cultuurdak is in verschillende boringen een nog intacte podzol aangetroffen.

Tijdens het veldonderzoek zijn in slechts één boring archeologische indicatoren aangetroffen. Het betreft een aardewerkscherf en een fragment glas uit de Nieuwe tijd. Deze vondsten zijn afkomstig uit opgebrachte en geroerde grond in de bouwvoor. Meer vondsten zijn gedaan tijdens de oppervlaktekartering. Ook dit materiaal is zeer waarschijnlijk afkomstig uit de opgebrachte grond. Het merendeel van deze vondsten bestaat uit aardewerkscherven uit de 16e of de 17e tot en met de 19e eeuw. Alleen een glazen kraal dateert mogelijk uit de Late Middeleeuwen. De geringe hoeveelheid vondstmateriaal met bovendien een relatief late datering en het feit dat de scherven waarschijnlijk zonder uitzondering uit de opgebrachte grond afkomstig zijn, vormen geen aanleiding om de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het plangebied te vermoeden. De datering van de archeologische vondsten veronderstellen dat het plangebied deel uitmaakt van een gebied dat waarschijnlijk niet voor de eerste helft van de 18e eeuw is ontgonnen.

Afbeelding 16: De onderzoekslocatie van RAAP uit 2002 geprojecteerd op het huidige plangebied

27 Ringenier, 2002.

*2419302100*²⁸

Grenzend aan de noordkant van het plangebied is in 2013 een archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek uitgevoerd.²⁹ Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek worden archeologische resten verwacht uit alle perioden. Het uitgevoerde booronderzoek liet zien dat er sprake is van veldpodzolgronden. In geen van de 45 boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Er wordt geadviseerd het gebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

*4698409100*³⁰

Ten westen van het plangebied is in 2019 een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Uit het bureauonderzoek (Vestigia-rapport V1765) blijkt dat een inventariserend veldonderzoek (verkennde fase) dient te worden uitgevoerd om het archeologisch verwachtingsmodel te toetsen. Ondanks de overwegend lage verwachting binnen het plangebied is dit noodzakelijk gezien de omvang van de ingrepen. Tijdens het veldonderzoek zijn in totaal 83 boringen gezet tot een diepte van maximaal 1,25 meter beneden maaiveld. In alle boringen is verspoeld dekzand aangetroffen. Er zijn geen dekzandruggen aangetroffen. Door de afwezigheid van dekzandruggen heeft het plangebied een lage archeologische verwachting. Het was vrij snel te nat voor permanente bewoning. Tijdens en na het Neolithicum is veengroei ontstaan binnen het plangebied. In de periode voor het Neolithicum heeft zich echter een podzolbodem kunnen ontwikkelen. Resten uit vroegere periodes (Paleolithicum en Mesolithicum) zouden zich op de oorspronkelijke bodem kunnen hebben bevonden. De top van de oorspronkelijke bodem is echter meegenomen in de bouwvoor. Gezien de geringe diepte waarop pre-neolithisch vondmateriaal kan worden aangetroffen is dit zeer waarschijnlijk verploegd in de bouwvoor. Er wordt geadviseerd het gebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

*2448058100*³¹

In 2014 heeft archeologisch onderzoek plaatsgevonden ten westen van het plangebied. In het plangebied zijn zes boringen gezet tot maximaal 120 cm – mv. In de ondergrond bevinden zich de resten van een podzolgrond. De dikte van de bouwvoor (eerdlaag) is soms meer dan 30 cm – in die gevallen wordt de bodem als laarpodzolgronden gekarteerd, in de overige gevallen als veldpodzolgrond. Er zijn geen aanwijzingen dat de eerdlaag door plaggenbemesting is ontstaan. Het is waarschijnlijk dat de eerdlaag is ontstaan door vermenging van veenresten met het onderliggende zand. Er is geen uitspoelingshorizont in de boorprofielen waargenomen. Deze is vermoedelijk opgenomen in de bouwvoor. In drie boorprofielen zijn resten van een B horizont aanwezig; in twee van de drie profielen is de horizont omgewerkt. In drie boorprofielen is de B horizont niet (meer) aanwezig. In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Er wordt gesteld dat de kans klein is dat behoudenswaardige archeologische waarden aanwezig zijn.

2101799100

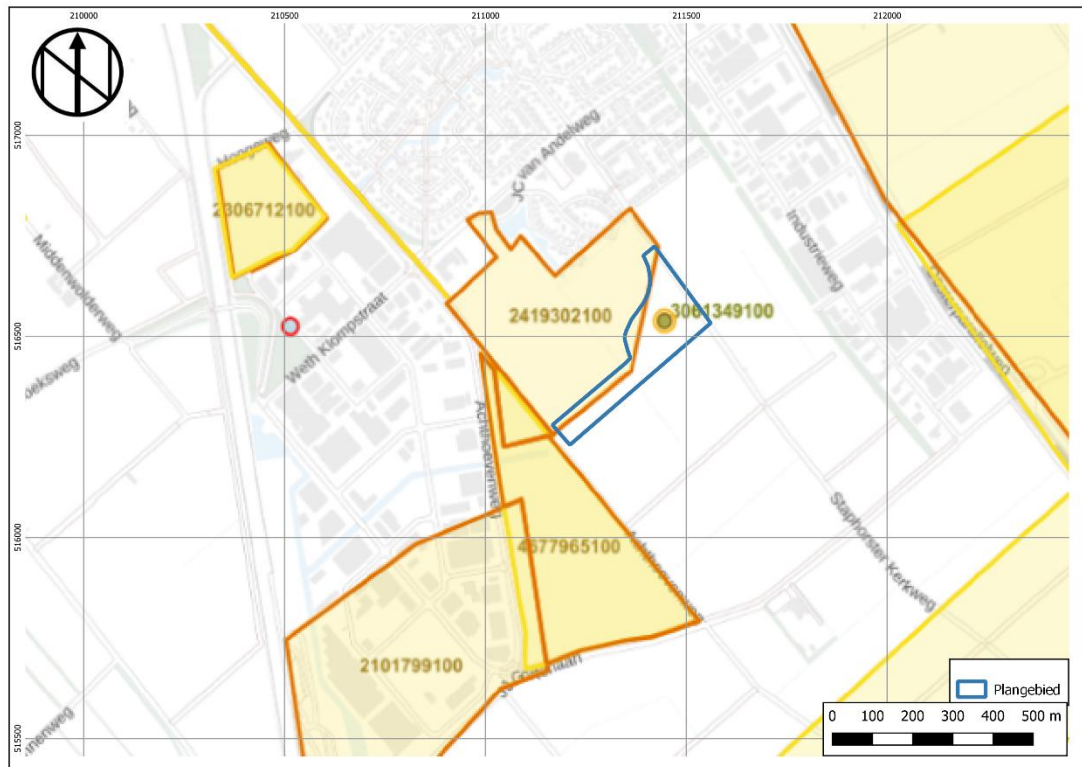
Op circa 350 meter ten zuidwesten van het plangebied heeft in 2005 archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Het rapport is niet beschikbaar in Archis.

²⁸ Ringenier, 2002.

²⁹ Idem

³⁰ Satijn et al 2019.

³¹ De Boer, 2014.

Abbeelding 17: Uitsnede uit de kaart met onderzoeksmeldingen met het plangebied binnen het blauwe kader (Archis3)

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van de bekende geologische-, landschappelijke-, aardkundige-, archeologische- en historische gegevens in en rond het onderzoeksgebied kan de archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied worden bepaald.

Het plangebied maakt deel uit van de Archeoregio van het Drents zandgebied. Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss waarop zich grotendeels veldpodzolgronden en aan de westelijke kant laarpodzolgronden hebben ontwikkeld. Booronderzoek aan de noordoostkant van het plangebied liet zien dat het dekzand zich bevindt op 0,5 tot 0,6 m-mv. In deze zone is een cultuurdek van 0,3 tot 0,4 meter dik aangetroffen, met daaronder een intacte podzol. Dit wijst erop dat het plangebied waarschijnlijk voornamelijk bestaat uit laarpodzolgronden, in tegenstelling tot de veldpodzolgronden die op de bodemkaart worden vermeld.

Gedurende het Neolithicum transformeerde het plangebied in een uitgestrekt veenmoeras wat uitgroeide tot een hoogveenlandschap. Historische kaarten uit 1635 bevestigen deze ontwikkeling; daarop wordt het gebied aangeduid als 'mosveen'; uitgestrekte, natte veenvlaktes die kenmerkend waren voor het landschap destijds. Het is niet waarschijnlijk dat gedurende deze periode bewoning heeft plaatsgevonden binnen de kaders van het plangebied. De archeologische verwachting voor de periode Neolithicum is daarom laag. De boringen aan de noordoostkant van het plangebied laten echter wel zien dat zich een podzolbodem heeft ontwikkeld. Resten uit vroegere periodes Laat-Paleolithicum - Mesolithicum zouden zich in de top van het dekzand (0,5 – 0,6 m-mv) kunnen bevinden. Op circa 1.000 meter ten noordoosten van het plangebied is tijdens een boring huttenleem gevonden en een vuursteenfragment uit de periode Mesolithicum. Het plangebied krijgt een middelhoge verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum – Mesolithicum. De archeologische resten kunnen bestaan uit verspreide artefacten zoals vuursteen, bot, houtskool en aardewerk fragmenten die zich bevinden in de top van het dekzand. Gezien de landschappelijke ligging van het gebied, die in het verleden werd gekenmerkt door periodiek hoge grondwaterstanden, is de kans op archeologische resten die samenhangen met bewoning/nederzettingen laag.

Tot aan de ontwatering en veenontginning waren de veengebieden vanwege de natheid van het landschap niet tot weinig geschikt voor bewoning. Resten van permanente bewoning uit de Bronstijd en IJzertijd zijn gekoppeld aan landbouw in het veen. In de periode Bronstijd en de IJzertijd heeft het plangebied een middelhoge verwachting voor landbouwende samenlevingen in het veen. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten van nederzettingen in de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen is door de aanwezigheid van veen destijds, klein. Dit betekent echter niet dat er geen archeologische vindplaatsen te verwachten zijn. In het voormalig veengebied kunnen rituele deposities en losse vondsten gerelateerd aan de jacht en houtkap aanwezig zijn. De kans is echter groot dat deze door vervening verdwenen zijn. Het plangebied krijgt voor de periode Romeinse Tijd – Vroege Middeleeuwen een lage verwachting.

Mogelijk heeft de ontginning van het plangebied pas plaatsgevonden na de laatste verplaatsing van het dorp Staphorst (circa 1752). Cartografisch onderzoek ondersteunt dit en laat zien de ontginning heeft plaatsgevonden in de periode eind 18^e/begin 19^e eeuw. Een in 2002 uitgevoerde oppervlaktekartering binnen het noordoostelijke deel van het plangebied liet zien dat de datering van de archeologische vondsten een ontginning voor de eerste helft van de 18e eeuw niet waarschijnlijk maakt. Binnen het plangebied kunnen sporen aanwezig zijn van de ontginningsperiode zoals perceelgreppels. Binnen de noordoostelijke deel van het plangebied is tijdens de oppervlakte karting een glazen kraal gevonden uit de Late Middeleeuwen. De mogelijke aanwezigheid van laarpodzolgronden binnen het plangebied hebben conserverende werking op het onderliggende archeologische niveau. De geraadpleegde historische kaarten laten zien dat het plangebied nooit bebouwd is geweest. Het plangebied krijgt voor de periode Vroege Middeleeuwen – Nieuwe Tijd een middelhoge archeologische verwachting.

De gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied is opgenomen in tabel 3.

Tabel 2: Archeologische verwachting plangebied

Periode	Verwachting	Verwachte vindplaatsstypen	Verwachte grondlaag (diepte)
Tweede Wereldoorlog	Laag	kleinere objecten en structuren	In de bouwvoor
Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd	Middelhoog	Restanten van oude bewoningslint, oude verkavelingen, ontginningsporen	Direct onder de bouwvoor en in het mogelijke eerddek van 30 tot 40 cm
Romeinse Tijd- Middeleeuwen	Laag	off-site resten van rituele deposities en losse vondsten gerelateerd aan de jacht en houtkap	Direct onder de bouwvoor en in het mogelijke eerddek van 30 tot 40 cm
Bronstijd - IJzertijd	Middelhoog	restanten van de landbouwende samenleving	Strooivondsten in de onderste laag het eerddek en in de top van het dekzand op circa 0,5 – 0,6 m-mv
Neolithicum	Laag	Het plangebied was destijds een veenmoeras en mogelijk moeilijk begaanbaar voor mensen.	Strooivondsten in de top van het dekzand op circa 0,5 – 0,6 m-mv
Laat-Paleolithicum - Mesolithicum	Middelhoog	Jachtkampen, extractiekampen, Vuursteenvindplaatsen, haardplaatsen.	Strooivondsten in de top van het dekzand op circa 0,5 – 0,6 m-mv

Conservering:

Organische resten en bot zullen door de overwegend wisselende natte bodemomstandigheden matig geconserveerd. Andere typen indicatoren zoals aardewerk, vuursteen en houtskool zijn waarschijnlijk matig tot goed geconserveerd.

Selectieadvies

Op grond van de bestudeerde bronnen kan geconcludeerd worden dat het plangebied een middelhoge trefkans heeft op archeologische resten voor de periode Laat – Paleolithicum, de Bronstijd en IJzertijd en Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd. Het plangebied heeft een lage verwachting voor de periode

Romeinse tijd – Vroegen-Middeleeuwen en het Neolithicum. Om het verwachtingsmodel te toetsen adviseert Hamaland Advies om een verkennend booronderzoek uit te voeren om de aard en mate van intactheid van het bodemprofiel te bepalen. De noordoosthoek (waar reeds 5 boringen zijn gezet in het kader van de ontwikkeling van De Slagen fase 1) wordt uitgesloten in het nieuwe booronderzoek. Voorafgaand aan het verkennend booronderzoek dient conform BRL SIKB Protocol 4003 een Plan van Aanpak (PvA) te worden opgesteld.

3 Resultaten van het Booronderzoek

3.1 Werkwijze Booronderzoek

Het verkennend booronderzoek is op 9 april 2025 uitgevoerd door E.E.A. van der Kuijl (senior KNA archeoloog / senior KNA prospector) met ondersteuning van R. Barth (KNA archeoloog / prospector MA) en C. Ariens (veldmedewerker) conform de eisen van de KNA versie 4.2, BRL SIKB protocol 4003 en het vooraf opgestelde Plan van Aanpak.³²

In totaal zijn in het plangebied vijftien (15) verkennende boringen gezet. De boringen zijn gezet met een edelmanboor met een boordiameter van 7 cm tot minstens 25 cm in de top van de C-horizont (maximale boordiepte 100 cm-mv, boring 3 en 19). De boringen zijn zo goed mogelijk verspreid door het plangebied gezet in een verspringend driehoeksgrid. De boorpunten zijn uitgezet met behulp van GPS (X- en Y-waarden). Van alle boringen is de maaiveldhoogte afgeleid van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4).

In het PvA waren oorspronkelijk negentien (19) verkennende boringen in het plangebied gepland. Ten tijde van het booronderzoek waren percelen Staphorst AA1008 en AA4285 in het westen van het plangebied in gebruik als paardenweide, waardoor boringen 8 t/m 11 op deze percelen niet uitgevoerd konden worden (zie Afbeelding 18). De overige boringen in het plangebied konden wel uitgevoerd worden.

Het opgeboorde sediment is in het veld bodemkundig beschreven conform de NEN 5104 en de bodemclassificatie volgens De Bakker en Schelling (1989). Hoewel het niet het doel is van een verkennend booronderzoek om vindplaatsen op te sporen, zijn bij boringen met een intacte bodemopbouw alle relevante bodemlagen droog gezeefd over een metalen zeef met een maaswijdte van 4 mm (zand) dan wel versneden/verbrokkeld (klei) en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals fragmenten vuursteen, aardewerk, houtskool, verbrande leem, bot etc.

Afbeelding 18: Foto van de paardenweide in het westen van het plangebied (percelen Staphorst AA1008 en AA4285) vanuit het zuidwesten richting het noordoosten.

³² Hermelink en Van der Kuijl 2025.

3.2 Resultaten

Geologie en Bodem

Voor de ligging van de boorpunten wordt verwezen naar de boorpuntenkaart in Bijlage 3. De resultaten van de boringen (de boorbeschrijvingen) zijn separaat opgenomen in Bijlage 4. In Bijlage 5 is een verstoringsdieptekaart opgenomen. Impressies van het plangebied ten tijde van het booronderzoek zijn opgenomen in Bijlage 6.

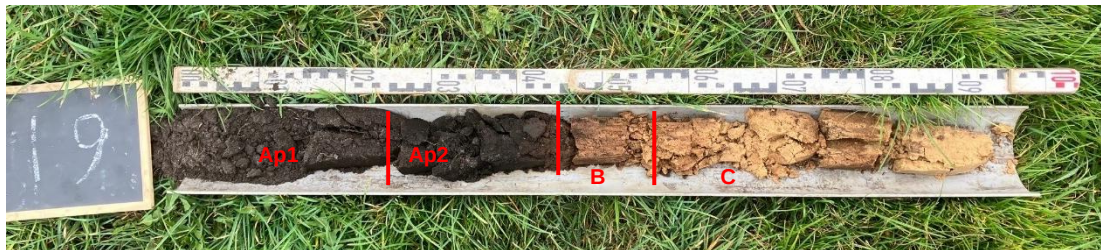
De bodemopbouw in de onderzochte percelen in het plangebied is uniform. De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bestaat in alle boringen uit geel matig fijn, zwak tot matig siltig dekzand. In de meeste boringen is de bodemopbouw verstoord tot in het natuurlijke dekzand, waarbij sprake is van een ca. 15 tot 45 cm dikke subrecente bouwvoor, die of direct overgaat in de C-horizont dan wel via een menglaag van de oorspronkelijke bodem met de C-horizont. De top van de C-horizont is aangetroffen tussen 30 en 75 cm-mv.

Verspreid door het plangebied is onder de subrecente bouwvoor een laag sterk zandig veraard veen aanwezig. Vermoedelijk betreft dit een restant van een toemaakdek uit de periode waarin de veengebieden bij Staphorst werden ontgonnen (18^e eeuw). Verder is in boringen 1, 5, 7, 18 en 19 in de top van het dekzand een zwak ontwikkelde B-horizont aanwezig, die relatief jong gevormd is onder natte bodemomstandigheden na de ontginning van het veengebied.

Voor een overzicht van het bodemprofiel in het plangebied zie Tabel 3 en Afbeeldingen 19 en 20 hieronder:

Tabel 3: Boring 19 met verstoord bodemprofiel

Diepte (cm -mv)	Samenstelling	Interpretatie
0 – 25	Donkergrijsbruin matig fijn matig siltig humeus zand	Ap1; subrecent bouwvoor
25 – 45	Donkergrijs sterk zandig veraard veen	Ap2; restant toemaakdek
45 – 55	Bruingeel matig fijn matig siltig zand	B; Zwakke B-horizont
55 – 100	Geel, matig fijn matig siltig zand	C; dekzand (Fm. van Boxtel, Lp. van Wierden)

Afbeelding 19: Boring 19 met van links naar rechts de subrecente bouwvoor (Ap1), restant toemaakdek (Ap2), zwakke B-horizont (B) en het dekzand (C).

Afbeelding 20: Boring 3 met van links naar rechts de subrecente bouwvoor (Ap1), menglaag (A/B/C) en het dekzand.

Beantwoording onderzoeksvragen

Op grond van de onderzoeksresultaten kunnen de onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak als volgt beantwoord worden:

1. *Wat is de aard (ontstaanswijze, textuur, kleur), diepteligging en ouderdom van de relevante natuurlijke afzettingen in de ondergrond ter plaatse van het onderzoeksgebied?*

De natuurlijke ondergrond in het plangebied bestaat uit geel matig fijn, matig siltig dekzand. De top van het dekzand is aangetroffen op dieptes tussen 30 en 75 cm-mv.

2. *Wat is de aard (kleur, textuur, samenstelling), diepteligging, genese en gaafheid van natuurlijke en eventueel antropogene bodemhorizonten (akkerlagen en overige 'verstoringsslagen', bemestingslagen e.d.), ter plaatse van het onderzoeksgebied?*

In alle boringen is sprake van een 15 tot 45 cm dikke subrecente bouwvoor, die in de meeste boringen direct overgaat in het dekzand dan wel via een menglaag tussen de bouwvoor en de oorspronkelijke bodem overgaat in het top van het dekzand.

Verspreid door het plangebied is onder de subrecente bouwvoor een laag sterk zandig veraard veen aanwezig. Vermoedelijk betreft dit een restant van een toemaakdek uit de periode waarin de veengebieden bij Staphorst werden ontgonnen (18^e eeuw). Verder is in boringen 1, 5, 7, 18 en 19 in de top van het dekzand een zwak ontwikkelde B-horizont aanwezig, die relatief jong gevormd is onder natte bodemomstandigheden na de ontginning van het veengebied. Het restveen en de zwak ontwikkelde B-horizont die verspreid door het plangebied zijn aangetroffen zijn aanwijzingen dat in het plangebied van oorsprong natte bodemomstandigheden geheerst hebben die ongunstig zijn voor bewoning.

3. *Wat is de aard, dikte en omvang van eventueel ter plaatse van het onderzoeksgebied voorkomende afdekkende lagen en de (geschatte) ouderdom daarvan (plaggendek, stuifzandlaag, kleidek, afvallaag, ophogingslaag)?*

Tijdens het booronderzoek zijn geen afdekkende lagen aangetroffen.

4. *Indien er afdekkende lagen voorkomen; wat is de aard (ontstaanswijze, kleur, textuur, samenstelling), gaafheid en dikte van het onderliggende afgedekte bodemprofiel (natuurlijke en antropogene bodemhorizonten zoals oude akkerlagen) en/of afzettingen?*

N.v.t., er zijn behalve de bouwvoor en het toemaakdek geen afdekkende lagen aangetroffen.

5. *Wat is de diepte tot waarop artefacten van recente ouderdom ('modern' afvalmateriaal) in het bodemprofiel voorkomen?*

Tijdens het booronderzoek zijn geen artefacten van recente ouderdom aangetroffen. Eventuele artefacten van recente ouderdom kunnen (indien aanwezig) verwacht worden in de subrecente bouwvoor en in de menglaag van de bouwvoor met het daaronder liggende dekzand.

6. *Tot welke diepte in het bodemprofiel is sprake van een 'recente' bodemverstoring en wat is de ouderdom van deze verstoring?*

In alle boringen is de bodemopbouw (sub)recent verstoord tot in het dekzand als gevolg van agrarische bewerking tot dieptes tussen 30 en 75 cm-mv.

7. *Is er vervolgonderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke methode is hiervoor het meest geschikt?*

Op basis van de resultaten van het booronderzoek wordt ter hoogte van de onderzochte delen van het plangebied (boringen 1 t/m 7 en 12 t/m 19) de kans dat bij de beoogde bodemingrepen archeologische vindplaatsen bedreigd worden laag ingeschat. Hamaland Advies adviseert het plangebied vrij te geven voor de beoogde bodemingrepen.

Hoewel tijdens het verkennend booronderzoek geen boringen in percelen kadastrale percelen Staphorst AA1008 en AA4285 in het westen van het plangebied gezet konden worden omdat deze percelen in gebruik waren als paardenweide, is op basis van het bureauonderzoek op deze percelen eveneens sprake van een verspoeld dekzandvlakte met van oorsprong natte bodemomstandigheden, waarvoor op basis van het gemeentelijke archeologische beleidskaart een lage archeologische verwachting geldt. De

kans dat op deze nog niet onderzochte percelen van het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn wordt daarom laag ingeschat. Hamaland Advies adviseert daarom de twee niet-onderzochte percelen in het westen van het plangebied eveneens vrij te geven voor de beoogde bodemingrepen.

4 Conclusie en aanbeveling

4.1 Conclusie

Bureauonderzoek

Het plangebied maakt deel uit van de Archeoregio van het Drents zandgebied. Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss waarop zich grotendeels veldpodzolgronden hebben ontwikkeld en aan de westkant laarpodzolgronden. Booronderzoek aan de noordoostkant van het plangebied liet zien dat het dekzand zich bevindt op 0,5 tot 0,6 m-mv. In deze zone is een cultuurdek van 0,3 tot 0,4 meter dik aangetroffen, met daaronder een intacte podzol. Dit wijst erop dat het plangebied waarschijnlijk bestaat uit laarpodzolgronden, in tegenstelling tot de veldpodzolgronden die op de bodemkaart worden vermeld.

Gedurende het Neolithicum transformeerde het plangebied in een uitgestrekt veenmoeras wat uitgroeide tot een hoogveenlandschap. Historische kaarten uit 1635 bevestigen deze ontwikkeling; daarop wordt het gebied aangeduid als 'mosveen'; uitgestrekte, natte veenvlaktes die kenmerkend waren voor het landschap destijds. Het is niet waarschijnlijk dat gedurende deze periode bewoning heeft plaatsgevonden binnen de kaders van het plangebied. De archeologische verwachting voor de periode Neolithicum is daarom laag. De boringen aan de noordoostkant van het plangebied laten echter wel zien dat zich een podzolbodem heeft ontwikkeld. Resten uit vroegere periodes Laat-Paleolithicum - Mesolithicum zouden zich in de top van het dekzand (0,5 – 0,6 m-mv) kunnen bevinden. Het plangebied krijgt een middelhoge verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum – Mesolithicum.

Tot aan de ontwatering en veenontginning waren de veengebieden vanwege de natheid van het landschap niet tot weinig geschikt voor bewoning. Resten van permanente bewoning uit de Bronstijd en IJzertijd zijn gekoppeld aan landbouw in het veen. In de periode Bronstijd en de IJzertijd heeft het plangebied een middelhoge verwachting voor landbouwende samenlevingen in het veen. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten van nederzettingen in de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen is door de aanwezigheid van veen destijds, klein. Het plangebied krijgt voor de periode Romeinse Tijd – Vroege Middeleeuwen een lage verwachting.

Mogelijk heeft de ontginning van het plangebied pas plaatsgevonden na de laatste verplaatsing van het dorp Staphorst (circa 1752). Cartografisch onderzoek ondersteunt dit en laat zien de ontginning heeft plaatsgevonden in de periode eind 18^e/begin 19^e eeuw. Binnen het noordoostelijke deel van het plangebied is tijdens een oppervlaktekartering een glazen kraal gevonden uit de Late-Middeleeuwen. De mogelijke aanwezigheid van laarpodzolgronden binnen het plangebied, maakt dat deze een conserverende werking kunnen hebben op het onderliggende archeologische niveau. De geraadpleegde historische kaarten laten zien dat het plangebied nooit bebouwd is geweest. Het plangebied krijgt voor de periode Vroege Middeleeuwen – Nieuwe Tijd een middelhoge archeologische verwachting.

Booronderzoek

De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bestaat in alle boringen uit geel matig fijn, zwak tot matig siltig dekzand. In de meeste boringen is de bodemopbouw verstoord tot in het natuurlijke dekzand, waarbij sprake is van een ca. 15 tot 45 cm dikke subrecente bouwvoor, die of direct overgaat in de C-horizont, dan wel via een menglaag van de oorspronkelijke bodem met de C-horizont overgaat in de top van het dekzand. De top van de C-horizont is aangetroffen tussen 30 en 75 cm-mv.

Verspreid door het plangebied is onder de subrecente bouwvoor een laag sterk zandig veraard veen aanwezig. Vermoedelijk betreft dit een restant van een toemaakdek uit de periode waarin de veengebieden bij Staphorst werden ontgonnen (18^e eeuw). Verder is in boringen 1, 5, 7, 18 en 19 in de top van het dekzand een zwak ontwikkelde B-horizont aanwezig, die relatief jong gevormd is onder natte bodemomstandigheden na de ontginning van het veengebied. Het restveen en de zwak ontwikkelde B-horizont die verspreid door het plangebied zijn aangetroffen zijn aanwijzingen dat in het plangebied van oorsprong natte bodemomstandigheden geheerst hebben die ongunstig zijn voor bewoning. De archeologische verwachting voor het plangebied kan daarom bijgesteld worden naar laag met als indicatie 'verstoord'.

4.2 Selectieadvies

Op basis van de resultaten van het booronderzoek wordt ter hoogte van de onderzochte delen van het plangebied (boringen 1 t/m 7 en 12 t/m 19) de kans dat bij de beoogde bodemingrepen archeologische vindplaatsen bedreigd worden laag ingeschat. Hamaland Advies adviseert het plangebied vrij te geven voor de beoogde bodemingrepen.

Hoewel tijdens het verkennend booronderzoek geen boringen in percelen kadastrale percelen Staphorst AA1008 en AA4285 in het westen van het plangebied gezet konden worden omdat deze percelen in gebruik waren als paardenweide, is op basis van het bureauonderzoek op deze percelen eveneens sprake van een verspoeld dekzandvlakte met van oorsprong natte bodemomstandigheden, waarvoor op basis van het gemeentelijke archeologische beleidskaart een lage archeologische verwachting geldt. De kans dat op deze nog niet onderzochte percelen van het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn wordt daarom laag ingeschat. Hamaland Advies adviseert daarom de twee niet-onderzochte percelen in het westen van het plangebied eveneens vrij te geven voor de beoogde bodemingrepen.

4.3 Voorbehoud

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen.

Wij wijzen erop dat het selectiebesluit van het bevoegd gezag af kan wijken van het selectieadvies van Hamaland Advies.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (Erfgoedwet 1-7-2016, art. 5.10 en 5.11) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *'Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister'*. Deze aangifte dient te gebeuren bij de RCE te Amersfoort. Het verdient aanbeveling ook het bevoegd gezag (gemeente Staphorst) en diens adviseur hiervan op de hoogte te stellen.

Gebruikte bronnen

Gebruikte literatuur

Anonymus, 1938. *Korte beschrijving der uitgevoerde verbeteringswerken in de Gemeente Staphorst en in het Land van Vollenhove*. Cultuurtechnische Dienst.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland), Assen

Boer, A. de, 2013. *De Slagen, Staphorst, gemeente Staphorst: een bureau- en booronderzoek*. Bureau voor Archeologie Rapport 2013.37.

Boer, A. de, 2014. *Achthoevenweg (De Slagen – uitbreiding), Staphorst, gemeente Staphorst: een inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen, verkennende fase*. Bureau voor Archeologie Rapport 2014.61

Boshoven, E.H., Tebbens, L.A., Beusink, A., Geerts, H.M.M., Tump, M. en Willems, J.M.J. 2011. *Gemeente Staphorst. Een Archeologische inventarisatie, verwachtings- en beleidsadvieskaart*. BAAC rapport V-08.0486.

Brouwer, E.W. 2011. *Archeologisch Bureauonderzoek Restbestek Rouveen*, Arcadisrapport 110302/NA7/0B0/001539, Assen

Coster, W., et al., 2010; *Canon van Staphorst, IJhorst en Rouveen: een geschiedenis in vijftig vensters*. Historische Vereniging Staphorst. Staphorst

Hermelink, C. & E.E.A. van der Kuijl, 2025. *Plan van Aanpak Verkennend Booronderzoek De Slagen II te Staphorst*. Hamaland Advies Projectnr. 0255225

Ringier, H. 2002. *Plangebied Staphorst-Zuid, gemeente Staphorst; een inventariserend archeologisch onderzoek*. Raap notitie 257

Satijn, O., F.P.J. van Puijenbroek, R. Schrijvers & W.A.M. Hessing. 2019. *Archeologisch vooronderzoek in het kader van de geplande ontwikkeling van De Esch IV in Staphorst, gemeente Staphorst*.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans. 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Amsterdam (Prometheus).

Willemse, N.W. 2021. *Hydrologie en archeologie. Basiskennis over bodemwater en bodemarchief*, Amersfoort.

Geraadpleegde websites

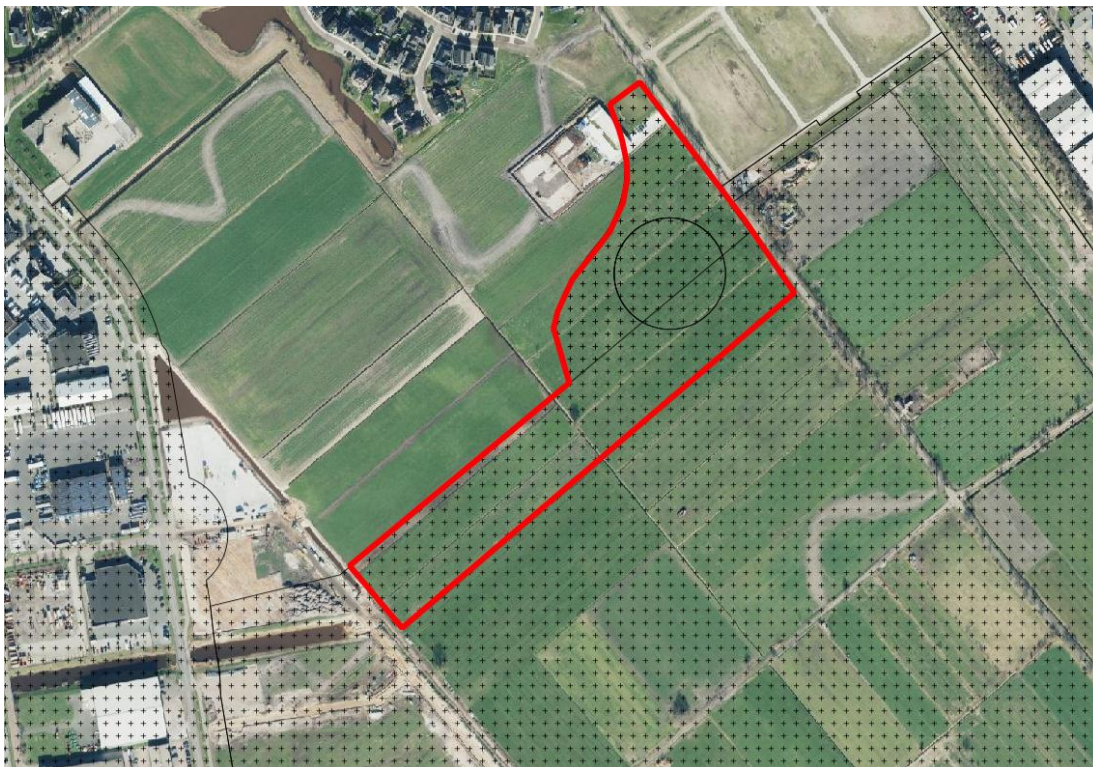
Website	Soort informatie
https://zoeken.cultureelerfgoed.nl	Kadastrale minuutplan 1811-1830
https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/	Hoogtekaart van Nederland
https://archaeology.datastations.nl/	Database van archeologische onderzoeken in Nederland
https://omgevingswet.overheid.nl/regels-op-de-kaart/viewer/locatie?regelsandere=regels	De regels en het beleid van alle overheden gevisualiseerd op een kaartweergave
https://hisgis.nl/projecten/gelderland/	Gedigitaliseerde kadastrale minuut (1811-1830)
https://pdok.nl	Toegang tot Actuele Geo-informatie van de Overheid
https://bodemloket.nl	Inzicht in de bij de overheid bekende gegevens omtrent bodemkwaliteit
https://www.topotijdreis.nl/	Verschillende historische kaartschalen uit de periode 1815-2015
https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/	Het systeem voor het registreren en raadplegen van gegevens over archeologische onderzoeken, vondsten en

	archeologische rijksmonumenten vanaf de Prehistorie tot en met de Nieuwe Tijd in Nederland.
https://rce.webgis.nl/nl/map/erfgoedatlas	Kaart van de Rijksdienst voor Cultureel erfgoed welke kaartlagen bevat van beschermd en onbeschermd erfgoed op het gebied van archeologie, monumenten en landschap.
https://overijssel.nazca4u.nl/rapportage/	Dynamische omgevingsrapportage van de provincie Overijssel
https://www.arcgis.com/apps/instant/sidebar/index.html?appid=06c40275dd5b414299aeeb7fce0009c0	Kaart met projectlocaties van BeoBOM en Euroradar en indicatieve locatie van ruimingslocaties
https://verliesregister.studiegroepvluchtoorlog.nl/ahome/lossregister/results?sglo=T5323	Data van neergestorte vliegtuigen tijdens WOII
https://library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf	Luchtfoto's gemaakt in de periode 1943-1945
https://originals.dotkadata.com/#!/1&1=&bron=BWUR_GREBELINIE	Luchtfoto's gemaakt in september 1939 over de verdedigingslinie Grebbelinie.
https://www.ikme.nl/ikmekkaart.html	De Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) geeft voor Nederland een landelijk overzicht op een kleine schaal van de (verwachte) ligging van resten van ondergronds en bovengronds militair erfgoed.
https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens	Bodem- en grondonderzoek
https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen/kaart	Data van de Nederlandse ondergrond
https://www.molendatabase.nl/	Database met bestaande en verdwenen molens
https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/omgevingsplan/omgevingsplan-rechtswege	Informatiepunt leefomgeving
https://wmsonly-services.geodataoverijssel.nl/viewer/layer/raster_alleen_wms/Hottinger_kaart_1787	Gedigitaliseerde Hottinger Atlas van de provincie Overijssel
https://www.geoportaaloverijssel.nl	Geoportaal van de provincie Overijssel (o.a. gebruikt voor historische kaarten en ontgrondingen)
http://gisopenbaar.overijssel.nl/	o.a. gebruikt voor historische kaarten
https://www.delpher.nl/nl/boeken/view?coll=boeken&identifier=MMKB21:046425000:00013	Gedigitaliseerde historische bronnen
https://wmsonly-services.geodataoverijssel.nl/viewer/layer/raster_alleen_wms/Sgroten_kaart_1575	Gedigitaliseerde SGrotenkaart uit 1557

BIJLAGEN

Project: BO en IVO plangebied De Slagen II te Staphorst
Kenmerk: CML/ALG/HAMA/0255224

Bijlage 1: Plangebied (verstrekt door opdrachtgever)

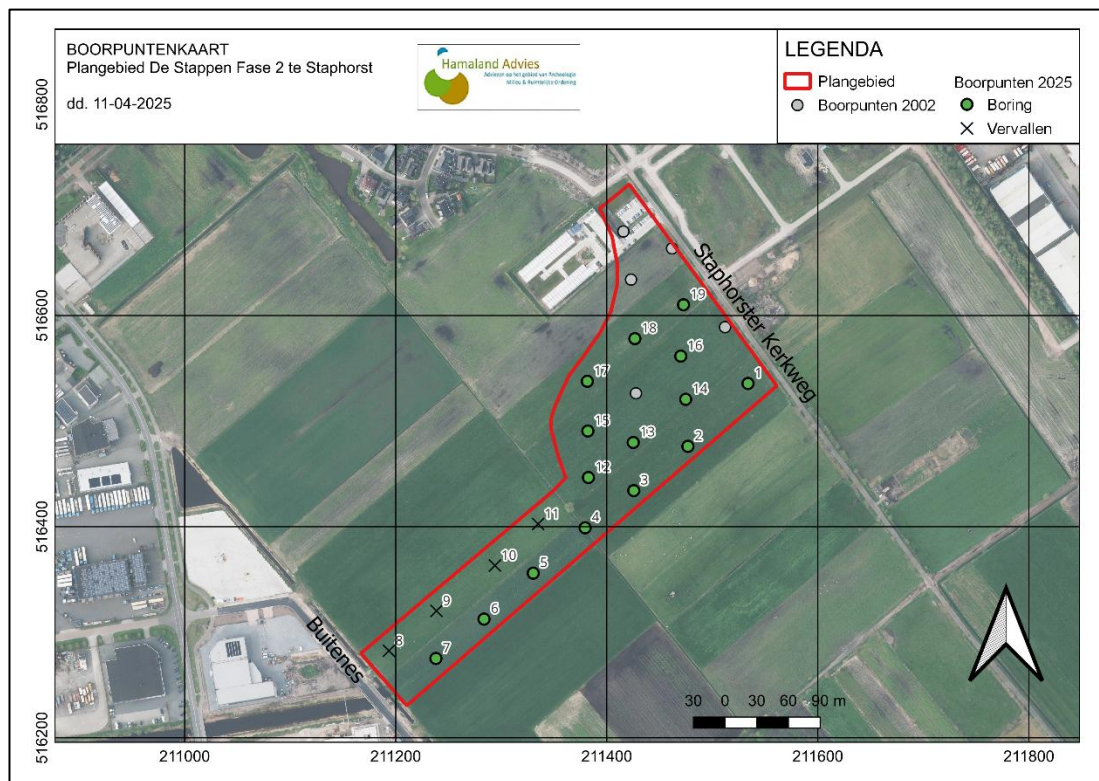
Bijlage 2: Overzicht van geologische en archeologische perioden

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie				MIS	Lithostratigrafie			
	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)			
11.755	Kwartair	Laat	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden	
12.745				Allerød (warm)					
13.675				Vroege Dryas (koud)					
14.025				Bølling (warm)					
15.700				Laat-Pleniglaciaal					
29.000		Midden	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3				
50.000				Vroeg-Pleniglaciaal	4				
75.000				Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a				
					5b				
					5c				
					5d				
115.000	Pleistocene	Laat	Eemien (warme periode)		5e		Eem Formatie		
130.000							Formatie van Drente		
370.000		Midden	Saalien (ijstijd)		6	Formatie van Urk			
410.000				Holsteinien (warme periode)			Formatie van Peelo		
475.000				Elsterien (ijstijd)					
				Cromerien (warme periode)					
850.000		Vroeg	Pre-Cromerien			Formatie van Sterksel			
2.600.000									

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden	
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd	
1500				Vb1		Middeleeuwen	
450				Va		Romeinse tijd	
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd	
800	815			IVa		Bronstijd	
2000	2650		Atlanticum warm vochtig	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum	
3755	5000						
4900		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum	
5300							Preboreaal warmer
7020	8000						
8240	9000	Laat-Pleistoceen	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum
8800	10.150			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen	
11.755	10.800			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap	
12.745	11.800			Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen	
13.675	12.000		Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)		perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra		
14.025	12.000						
15.700	13.000	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)		perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap			
35.000							
75.000		Eemien (warme periode)			loofbos	Midden-Paleolithicum	
115.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)				
130.000							
300.000						Vroeg-Paleolithicum	

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vanderberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 3: Boorpuntenkaart en X-, Y- en Z-waarden van de boorpunten

Boorpunt	X-coördinaat	Y-coördinaat	Maaiveldhoogte in m+NAP
1	211534	516536	1,68
2	211477	516476	1,64
3	211426	516434	1,59
4	211379	516399	1,64
5	211330	516356	1,41
6	211284	516312	1,36
7	211238	516275	1,48
8	211194	516282	1,39
9	211239	516320	1,41
10	211294	516363	1,59
11	211335	516403	1,54
12	211383	516447	1,42
13	211425	516480	1,39
14	211475	516521	1,41
15	211382	516491	1,53
16	211470	516562	1,48
17	211382	516538	1,32
18	211427	516578	1,44
19	211473	516610	1,37

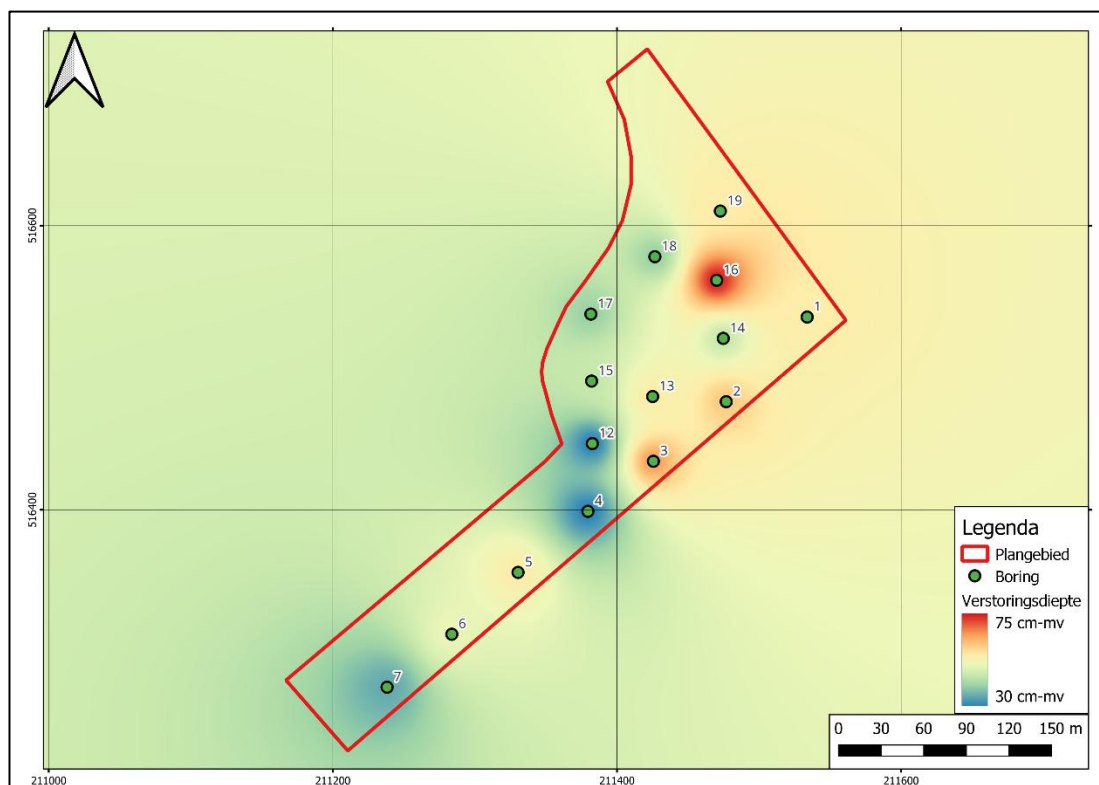
NB. De grijs gemarkeerde boringen zijn komen te vervallen

Project: BO en IVO plangebied De Slagen II te Staphorst
Kenmerk: CML/ALG/HAMA/0255224

Bijlage 4: Boorlegenda en boorstaten (separaat bijgevoegd)

Project: BO en IVO plangebied De Slagen II te Staphorst
Kenmerk: CML/ALG/HAMA/0255224

Bijlage 5: Verstoringsdieptekaart

Project: BO en IVO plangebied De Slagen II te Staphorst
Kenmerk: CML/ALG/HAMA/0255224

Bijlage 6: Impressies van het plangebied

Afbeelding 21: Plangebied vanuit het noordoosten (boring 19) richting het zuidwesten.

Afbeelding 22: Plangebied vanaf het centrale deel (boring 4) richting het noordoosten.